

НАША НІВА

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пяцідзёнкі. №36 (192) 4 ВЕРАСЬНЯ 2000 г.

НОЧ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕНСТВА

Пасыль наведваниня Заслаўя складаеца ўражанье, што друк у нас толькі ўрадавы, а пісьменства, як зазначыў на прэс-канфэрэнцыі адзін чыноўнік з урадавай дэлегацыі ў адказ на пытаньне дэйціці з «грамадзкага прэс-цэнтра», — «гэта тое, што мы ўсе пісьменны».

1. Заслаўе. З верасьня. На «Свяце беларускага пісьменства і друку» сабралася каля 10 тысяч чалавек, большая частка з якіх прагнулі далёка не пісьменства і нават ня друку — яны прагнулі праста Свята. Па-наш «голубай сценічнай луне» вялізны транспарант «Дажынкі-2000», які абсалютна натуральна ўпісваецца ў навакольнае асяродзідзе. Да месца перад сценай міліціянты прапускаюць толькі тузышае і менскіе чынавенства, аднак ня гэтага шкада — хай бы тыя съятковалі свае дажынкі, аднак «стратэгія фальшаванья» ўладамі ўсяго беларускага, пра якую «НН» распавядала ў связі з проблемай стварэння нацыянальнага ўніверсітету, у поўнай меры выявілася на съяве ў Заслаўі. Большая частка

адведзеных пад съява плошчай займалі ўсемагчымыя гандлёвыя павільёны і «бістро», дзе можна было набыць ёсё, што ня мела дачыненія да друку: ад жаночай блізіны да ўсемагчымых кільбасаў, за якімі людзі душыліся ў чэргах, дыхаючы дымам да шашлычніцай. Царква беларускага пісьменства аказалася ашалелым кірмашом, і не знайшлося Хрыста, каб разаганць яго.

2. Пры жаданні кнігі ёсё ж можна было адшукаць: у дзівлюх-трох месцах, дзе большую частку складалі расейскія выданні; у саматужна прыбылых ТБМаўцаў, што мусілі раскласці свае книжкі праста на лаўцы, а таксама ў афіцыйным выставачным павільёне, дзе многія выданні прости не прадаваліся, а экспанаваліся як ліўэрзаты ўсялякіх прэміяў. Наш друк ня прадаецца!!!

3. Дзяржаўны друк быў прадстаўлены адзінамі стендамі для некалькіх газэтаў адрозні («Звязда», «Республіка» і іншыя), у якім прадстаўнікі гэтых выданні паціху падсілкоўваліся і ха-

валіся ў халадку. Маладэчвія выданні рабілі свае забавы асобна і былі пераражана расейскамоўнімі, за выняткам хіба «Першасцьвету». Увогуле, што датычыць беларускай мовы, дык яна гучала толькі з літаратурнай сцэны, дзе чыталіся вершы і чамусыці каторы ўжо раз прэзентавалася газета «Звязда». На астатніх пляцоўках людзі танчылі танга, фальклёрныя і пісёудафальклёрныя «калектывы» за нешматлікім выняткамі спіявалі расейскамоўныя песні... «Ой чу-убік мой...»

Вечарам павінны быў быць канцэрт з удзелам «Палацу», аднак пайшоў дождь, і мы зь сябрамі паехалі ў Менск, каб ня мокнуць.

4. Пісьменства і друк інтэрпрэтацыі ўладаў не ўяўляюць цікавасці з-за сваёй ненатуральнасці і пісёудаларускасці, а тым, каму хочацца сапраўднага Свята, лепш выпіць піва зь сябрамі за лепшыя часы беларускага пісьменства. За тыя, што былі, і тыя, што будуть.

Андрэй Белавокі

СТОМЛЕНАСЦЬ ПАРЫЖАМ

Сямейны бэнэфіс маэстра

Апошнім часам музычны гілад у краіне набыў аж такія памеры, што БТ здабылася на дэманстрацыю «Травіяту» з фальшываю шыльдаю *La Scala*. У сапраўднасці ж гэта быў зусім не найлепшай якасці фільм, які мінульым летам прайшоў ледзь не на ўсіх спадарожніковых тэлеканалах, а ціпэр дабры ў і да нашых паліасцінай. Тут яго шчодра прыправілі рэкламаю жуйкі (ізоў мы апярэздзілі камэрцыялізаваны Захад, які яшчэ не дадумаліся перапыняць плын опэрнай музыкі рэкламнымі ўстаўкамі!) і пераклалі тытыры з замежнай мовы на замежную (яны ішлі парасейску).

Зробена гэта было цалкам у стылі БТ: аксамітны барытон зь непаўторнымі інтанациямі Уладзімера Шаліхіна чытаў прозывішчы выкананіцаў, надрукаваныя на экране лацінкаю. Чытаў з зайздросна, але дарэменаю пэўнасцю — відаць, спэцыяльна для нуварышаў, якія не разумеюць ані чужаземнага spelling'у,

Анісімава адкрыў сезон у Менскай філіармоніі

бургу, працуе ў Менску, а ганаровы тытул заслужанага дзеяча мистецтваў Рәсей атрымаў у Пермскай опэры, падчас вымушанага чатырохгадовага антракту ў сваёй беларускай кар'еры? Усё гэта так, але ёсць у біяграфіі маэстра й іншыя цікавыя падрабязнасці. У 1991 годзе Анісімав сам — без тэатру! — гастролеў ў Нідэрландах. У 1992-м на асабістое запрашэнне італьянскай плюльі Каці Рычарэлі (тады яшчэ не старой і з рэшткамі былога голасу) кіруе ёйным оперным фэстывалем на арнідаваным для нагоды востраве ў Міжземным моры. Улетку 1993-га, акурат калі трупа Беларускай опэры гібела на «патрыятычных» гастролях у Берасці, маэстр Анісімаў у Злучаных Штатах асцыйстаў Гяргіеву пры пастаноўцы опэры Пракоф'ева «Вайна і мір». У 1994-м — ізоў жа з дапамогаю Гяргіева — трапляе ў Лёндан і асцыйствуе Месьціславу Растроповічу пры выкананні «Валенага рэкліму» Б.Брытэнса.

Працяг на старонцы 6

NICHT WAHL!

Зъезд АГП — з марамі
пра будучую прэзыдэнцкую Кааліцыю

Падкопы ўлады ледзьве не падкусілі яшчэ адну партыю апазыцыі — Аб'яднаную Грамадзянскую. У апошні момант Станіслаў Багданкевіч скрытыкаваў рашоньне партыі ня існі і выбары ў палату і з'явіўся да паплечнікаў

ікаў з лістом нязгоды, у якім пагражаймагчымым выхадам з шэрагаў АГП. З такою прэлюдыі пачалася ўчора другая сесія зъезду Аб'яднанай Грамадзянской Парты.

Працяг на старонцы 3

20 гадоў «Салідарнасці»

Дэюнае гэта пачуцьцё, калі ў цябе на вачох найжывейшая сучаснасць ператвараеца ў гісторыю. Зусім нядына — 12 гадоў таму — разам з бацькамі я ўпершыню наведала Польшчу. Несамавітае гэта было падарожжа — на старэнкім аўто, убудымкі з тэлевізарам, продаж якога мусіў гарантаваць нам бязьбедныя канікулы. Шматгадзінная чарга на мытні, памежныя агліяды... Да апошніх хвілін мне ня верылася, што нас пусціць, але шляхбаум ветліва падніясі, адчыняючы шлях за мяжу. Польшчу! Ты дарыш нам першы глыток паветра, прасяклага свабодай! Адчуваныя свободы настолькі моцнае і неверагоднае, што мясні ахоплівае дзіцячы страх. Усё здаецца, што за намі нехта едзе, нехта сочыць, нехта дакладае аб кожным нашым кроку. На дварэ ліпень 1988-га.

У Варшаве — страшны дэфіцит прадуктаў харчавання і шэрыя твары гараджану. На кожным кроку — лёзунгі даўно забароненай «Салідарнасці». У гасцінях у новых польскіх знаёмых размаўляюць пра цены на кілбасу і магчымасць падпольных заробак у горадзе Чыкара, штат Мічыган. Тады мы амаль нічога ня ведалі пра няўдалую транвянскую стачку на Гданьскай сточні, якую падтрымалі толькі студэнты Гданьскага ўніверсітэту. Нават Лех Валенса не далаўчыўся да страйкоўцаў. Праз два дні вэрф армежылі матарызаваныя аддзелы міліцыі, телефонную сувязь адключылі, і страйк ціха згас з прычыны свайгурнай безнадзеінасці. Здавалася, «Салідарнасць» памерла назаўсёды, але ў паветры ўпарты наслісці подыхаў свободы.

Прыкладна праз п'ять дзён нашага побыту, глыбкай ноччу мы адважыліся-ткі наведаць магілу ксяндза Ежы Папялушкі, выкрадзенага і забітага функцыянэрамі польскіх і савецкіх службай біспіпекі. На працягу двух тыдняў пра сумную гісторыю ягонага зынкнення безупынна гаварылі на хвалі радыё «Свабода». Мой бацька слухаў тыя перадачы а сёмыя рансіні, калі «глушыка» ненадоўга стручала сваю ўбойную моц. Потым знайшлі знявочаныя труп Папялушкі, а разам з тым — і ўсё ўлікі забойства. Заказыкі яго былі відавочныя з самога пачатку, сэнсія стала вядомыя таксама й спраўцы. Гэтае злачынства савецкага таталітарызму выклікала ў юні міністру ўнутраных спраў Альфрэду Каспару (тады яшчэ не старой і з рэшткамі былога голасу) і з дзіцячымі пісюцінамі.

А потым мы накіраваліся ў Кракаў, а на зваротным шляху завітали ў Чэнстахову — у самае сэрца польскага каталіцызму. Нейкім цудам наш кароткі побыт супоў са съяўтам Маткі Боскай Чэнстахоўскай. З гэтай нагоды ў Чэнстахове

кожны год зборыцаўца пілігримы з розных куткоў Польшчы. Тым разам іх было болей за два мільёны! Усё засяя зялёнымі прыманасцірскіх пагоркаў быў пакрыты стракатымі коўдрамі; непадалёку разьмесьціўся палаткавы гарадок. На нашае здзіўленне, хутка высьветлілася, што гэтае стракатыя супольнасці зусім нядрэннае заранізаваная: шылі большасць пілігримі

Працяг на старонцы 5

Пошта рэдакцыі

Інтэграцыйныя
стасункі

У нядзелю, 20 жніўня, блізка 9-е гадзіны раніцы на вайсковую летнішчу 61-е зыншчыльнае аўсяйнейнае дывізіі, што месціца ў крэсах Баранавічы, сей вялікавагавыя ляят ІЛ-76 (EW 7876), які мусіў узяць на борт начынне тэхнічнага кшталту й гэтаксама 30 чалавек тэхнічнага абслугоўвання. Пасля ён узяў шлях на вайсковы палігон Астрахань. Адтольсама ў панядзелак у тым самым кірунку сышлі два зыншчыльнікі MiГ-29 з поўным узбраеннем. Усё гэта прымеркавана да маючых адбыцца на вышэйгаданым палігоне супольных расейска-беларускіх вайсковых вышакалаў.

Гэтака буйнога пералёту летаючай нашай УПС ня ведалі нават за саветамі. Пагатоў дзённа, бо за апошні час шматкроце надараліся нараканыя ваякі ў «шалёмах» наконт дрэннага аўсяйнаныя ю малых сродкаў на ўтрыманье ў належным стане лётнага абсталявання.

Перадусім варта зацеміць, што адбыўся гэты чын у чарговыя ўгодкі сівята ВПС Беларусі, вытрыманых, байды, у тых самых савецкіх колерах: то бок нараканыя на суседзяў, маўляў, не адначасова «сівятуем» – гэта хутчэй вынятак, а так ўсё як мае быць: чырвоны сцяг, чарговыя пасады і ўручаныя гадзіннікі.

Квітнейце, нівы інтэграцыйных палеткаў – чамусьці ўсё спрэс вайсковых.

Жаўнер тэрміновае службы ўладзімер Неслух, Баранавічы

Расейска-праваслаўны
мэсіянізм

Нацыянальны мэсіянізм ёсьць уяўленынем пра выключную білкасць аднаго народу да Хрыста, прызнаныне яго першынства ў Хрысьці. Істотная рыса нацыянальнага мэсіянізму – нацыянальнае выключнасці рэлігійнай сівядомасці.

Пасля падзення «другога Рыму» – Канстанцінополя, «трэці Рым» – Масква, выставіў сябе так, што ён нібыта адзіны ў сівеце прытулак правай веры і сапраўднай набожнасці. Нягледзячы на то, што зараз праваслаўна царква быццам бы й бэр актыўны ўздел у скінчнім руху, на самой жа справе яна лічыць Творцу сусвету сваім уласным расейскім Богам, які нікому больш не належыць, і якога як бы нікто й ня ведае.

Варта згадаць хаця вялікага расейскага пісьменніка Дастваеўскага, які ставіў знак роўнасці паміж усяленскім і праваслаўным, а на месца праваслаўнага так або інакш падстаўляў расейскае. Паводле Дастваеўскага, дык рымскі

каталіцызм, кажучы яго словамі, «не Хрыста прапаведуе, а антыхрыста». Вялікі пісьменнік сіцьвярдждае, што каталіцызм у рымскай традыцыі зусім нават і на вера, а працяг заходнія рымскай імперыі. Гэтым восі і вызначаецца пакліканье Расеі – «Трэба, каб азарыўся, у адпаз Захаду, наш Хрыстос, якога мы захавалі і якога яны на ведалі». Паводле Дастваеўскага, абнаўленыне чалавечтва ў будучыні адбудзеца «адной толькі расейскай думкай, расейскім Богам і Хрыстом». Менавіта ў Расеі і нідзе больш, адбудзеца навае зъўленыне Хрыстоса. Народ расейскі – «на ўсёй зямлі адзіны народ-баганосец, закліканы абанавіць і ўратаваць свет імём новага Бога, – яму аднаму дадзеныя ключы жыцця і новага слова».

Сіцьвярджэнні аб выключнасці расейцаў і праваслаўя падхопліваў у Дастваеўскага і другі мысльяр – С. Булгакаў: «Нам, расейцам, бліжэйшы і даступнейшы менавіта наш расейскі Хрыстос, Хрыстос прыпадобнага Серафіма і прыпадобнага Сергія, чымся Хрыстос Бернарда Клервоскага альбо Кацярыны Сыенскай ці нават Францішка Асіскага».

Гэтыя вось сіцьвярджэнні, як Дастваеўскага, так і Булгакава, пярэзачыцьвярозаму сэнсу хрысціянскага вучэння, бо яшчэ апостол Павал на самым пачатку хрысціянства даваў адпор гэткім меркаванням. «Малю вас, брацця, імем Господа нашага Ісуса Хрыста, каб вы ўсе гаварылі адно і не было між вами падзелу, але каб вы злучаныя былі ў адным духу і ў адных думках. Бодо аднатхіх Хлойнавых стала мне вядома пра вас, браты мае, што паміж вами ёсьць спрэчкі. Я разумею тое, што ў вас кожуць: я Паўлаў, я Аполасаў, я Кіфін, а я Хрыстоў. Хіба ж падзяліўся Хрыстос? Хіба Павал распяўся за вас, або ў імя Паўла вы хрысціліся?» (1. Кар. 1, 10-13).

Тое ж адказаў бы Апостол Павал і тым, хто думае, што нам білжэй за ўсё Хрыстос сів. Серафіма і Сергія. Апостал райць ўсім хрысціянам без нацыянальных адрозненняў злучыцца ў адных думках пра Хрыста. Сапраўды Хрыстос гуртуе вакол сябе ў адных думках і ў адным духу ўсе народы. Ён усюды, дзе зъбираюцца двое або троє ў імя Яго. Але ж хотіць згуртуеца ў імя Хрыста расейскага?

Існаваныне нацыянальнага мэсіянізму магчымае толькі ў выпадку заўцыція Пяцідзясятніцы. Яна ніела бі месца, калі б апосталы праць сіходжаньне Свяятога Духу не адмовіліся б ад сваёй білкасці да нацыянальнага габрэйскага мэсіянства. Два вялікія цуды зъдзесьніліся ў Пяцідзясятніцы: па-першае, яна зацьвердзіла становічае пакліканье расейцаў «расейскую акупацийную палітыку ў Беларусі». Гаворыцца, што гэта адбываецца, у прыватнасці, у межах дзейнасці Кансультатывна-нагляднай группы АБСЭ ў Беларусі пад кіраўніцтвам нямецкага дыпляматама Віка.

Пасольства Фэдэратыўнай Рэспублікі Нямеччыны ў Менску рашуча адхіляе цверджаны, прыведзены ў заяве Кансэрваторыя-хрысціянскай партыі БНФ. Нямечкае дыпляматичнае прадстаўніцтва таксама ўважае, што заявы КХП-БНФ «уяўляюць сабой грэৎскавае скажаныне рэчайнасці». У заяве запэўнівеца, што «дзейнасць нямецкай дыпляматіі ў Беларусі, як і яе супольнікі, накіравана на тое, каб садзейнічыць працэсу ўзаемапаразуменія паміж рознымі палітычнымі сіламі і дэмакратычнымі краінамі».

Хрысціянства падзяліўся на беларускую мажкі. Многі з нас упершыню ўбачылі, як «сіп'яртавозы» перавозяць свой незаконны тавар праз мяжу. Назіраючы за іншай ліхаманкавай актыўнасцю, мы пачалі баяцца, каб колаў у цягніка не паадкручвалі.

Цуды пачаліся на беларускай мажкі. Многі з нас упершыню ўбачылі, як «сіп'яртавозы» перавозяць свой незаконны тавар праз мяжу. Назіраючы за іншай ліхаманкавай актыўнасцю, мы пачалі баяцца, каб колаў у цягніка не паадкручвалі.

Першы прыпынак пілігрымы зрабілі ў духоўнай сталіцы Польшчы, Чэнстахове. На аўстрыйскай мяжы мы трохі забавіліся: нашыя візы былі сапраўдныя ад 10 жніўня, а мы прыехалі на мяжу 9-га. Аўстрыйцы знайшлі не бюрократычнае высьце са становішча, каб і нас не трывамаць лішнія гадзіны на мяжы: узялі заўтрашні штэмпл і прапаштавалі нашы пашпарты. Начавалі мы ў парошкі невялікага містэчка Глэгніц. Альпы зачаравалі нас. Першым эхам у Рым, пабываўшы ў Бенэці і Вэроне. Вэрона – прыгожае, але абадранае места (вядома, вільгаць) з прыгожымі гандламі ды бруднаватымі каналамі. Спаткалі там багаценькіх расейскіх шоп-турыстаў з клумкамі закупленага. Пранытаяшы беларускіх надпісы ў нас на кашульках, яны давай гукаць нас: «О, беларусы, привет!» – узрадаваліся. А тыя беларусы як ішлі, так і пайшлі далей. Ніхто нават не азірнуўся.

У Вэроне жылі ў гасцінічных сем'ях.

Так дабраліся і да меты пілігрымкі – Рыму. Два мільёны маладых людзей прыехалі ў Вечны Горад з усіх частак свету. Адкрыццё мела адбыцца на плошчы Свяятога Пяtra. На пляцы і на ваколных вуліцах сабралася столькі народу, што зборыска палівалі вадой з пажарных машынаў, каб людзі ня трапілі прытомнасці, бо сьпёка была страшная. Увечары пасля імшы такая вялікая колькасць народу не могла выбрацца з цэнтра Рыму без перашкодаў. Далёка за поўнач горад быў шматлюдны, як удзень. Выходзіць з гораду да школы, дзе мы атабарыліся, прыйшліся пешшу ісці па бясконцых рымскіх вуліцах. Мы сцерпілі ногі і, каб лягчэй было ісці, аблымвалі іх у рымскіх фантанах. Спатканыне з Папам адбылося пры канцы пілігрымкі. «І слова целам сталаася і пасялялася між нас...» – такі быў дэвіз спаткання.

Яўген Салейчук, Пінск

Крамніца, крамарка,
прадавачка

Зноў хацеў бы вярнуцца да тэмы «Фінізацыя беларускай мовы», бо дагэтуль непасльядоунае выкарыстанне – то раптам слова ў жаночым родзе, то ў мужчынскім – працягваеца й, дарэчы, ва ўсіх беларускамоўных газетах. У «Чырвонай Змене» сустракаецца «сакратарка-рэфэрэнтка», а ў «Нашай Ніве» выключна «сакратар-рэфэрэнт». У «Звяздзе» (19.08.2000) на адной строныцы трапіў на «касірку» (бо хто яшчэ пойдзе працаўца ў будку выдаваць грошы ў вялікай адказнасцю й мізерным заробкам, які не жанчына?) і на «прадстаўніка дыпкорпусу ў Мурманскі Галіну Сынёгускую». Як бачна, ва ўсіх выпадках мелася на ўзве жанчына, але ўлічваючы традыцыю падзялення працы на прэстыжную й на надт (мужчынскую/жаночную), застаецца дзеўзным патрыярхальны моўны стэрэотып.

Здаецца, Галіна Сынёгуская можа быць прадстаўніцай дыпкорпусу ў Мурманску альбо жанчына ўсё яшчэ не чалавек? Калі мы імкнемся да дэмакратызацыі грамадзтва, трэба паважаць найперш асобу, а не пасаду ці прафесію. Што тыхыца цікавай заўлагай сп. Вячкі Васілевіч з Менску наконт назывы жанчыны, якая працуе ў краме, дык тэза згадаіцца, што ад слова «магазіншчыца» ці «прадаўшчыца» сапраўды развіваецца галавакружэньне. Беларуская мова нават у самых складаных, далікатных выпадках дэмакратству ўніверсалісцкіх карактар, не абыходзячы ўглай ані жанчынай, ані мужчынай.

Можна назваць жанчыну, якая працуе ў краме, па-перше, прадавачкай, па-другое – крамніцай, па-трэцяе – крамаркай.

Хаця ў народзе кажуць: «Хоць гаршком, абы ня ў печ», а ўсё ж ткади ад нас залежыць, якое слова зойме месца ў слоўніках і нашай гаворцы.

Уладзіслаў Гарбацкі,
Віцебск

Памёр Яўген Шмыгалёў

Памёр Яўген Шмыгалёў, як разам з Зянонам Пазыняком адкрыў прауду пра могільнік у Курапатах. Было яму 72 гады.

Вечная памяць!

Каха Мікола Купава: «Чалавек ён быў стаły, найстарэйшы з тых, хто быў ў сярэдзіне 70-х у адносінах з нашым невялікім колам адраджэнцаў. У гэтым асяродку ўсе быў найбольш людзі ад мастацтва, а ён быў не гуманітар, інжынер. Праз гэтае ён па-іншаму ад нас глядзеў на беларушчыну, але велізарнымі сваімі досьведамі вучыў нас глядзець на ўсё на сівеце праз прызму беларушчыны. Вучыў, як з усяго можна ўзяць нешта для беларушчыны. Ён першы высвятылі прауду пра Курапаты. Але я ня надта выдаваў, нават нам. Ёсё ж гэ-

сэрэ – за мяжу. Дзеля таго можа сабе дазволіць набыццё новага нямецкага абраліўца.

Але нават дынамічны кіраўнік «Мастры» Мікалай Душайка паскардзіў прэсе, што гэтага цяжкага году, як сёлетні, за апошнія дзесяць гадоў не было. У Расеі нашыя тавары сталі на 10-15%

Б.Т.

Сыпікі – за мяжу. Дзеля таго можа сабе дазволіць набыццё новага нямецкага абраліўца.

Бо рынок паміраць не зьбіраеца і патраце на тых, хто ўмее толькі «згадніць», а тых, хто можа мабільна дзеўнічаць.

Міхал Залескі

Беларускі Калегіум

Абвяшчае набор студэнтаў на дадатковае бакаліярскае/магістарскае навучаньне ў спэцыялізацыях:

- журналистика;
- найноўшыя гісторыя;
- філозофія/літаратура (програма навучання прадугледжвае спэцыялізацыі: «пераклад літаратуры на сацыяльных навуках», «мультыкультуралізм»).

Пачатак заняткаў з 1 кастрычніка 2000г. Цыкл навучаньня – тры гады, з наданым на выніках навучаньня ступеню бакаліяра і магістра. Сэрыфікат Беларускага Калегіума (БК) не замяняе дыплом аўшэйшай адукацыі.

Прымаючыя студэнты старэйшыя курсаў гуманітарных спэцыялізацыяў альбо асобы з вышэйшай адукацыяй. Залічнічны адвычай заснаваны на выніках анкетавання і сумоўя. У выключчных выпадках прымаючыя ёсць іншыя.

Навучаньні праграмы Калегіуму не дублююць

ГЭТЫ ДЗЕНЬ МЫ СЪЯТКАВАЛІ З 1988 ГОДУ

Кіраунік «Белага легіён» Сяргей Чыслай -- пра Дзень беларускай вайсковай славы:

«Тады яшчэ мы съяткавали паасобку, хто дзе зь беларусаў служыў. Суднік -- у Казахстане, мы ў сябе ў Забайкальлі, у Чыцінскай вобласці. Я запрашаў усіх саслужыўцаў на съята, расейцаў, украінцаў, і было добрае съята. Некаторыя расейцы абураўся, але ж... Калі жывеш у цяжкіх умовах, дык усё найбольш залежыць ад чисты мужчынскіх адносінаў. Нехта будзе аспрочваць, але асноўная маса нармальна ўспрыме».

Казлоўскі, цяпер апазыцыянэр нямераны...

«У Беларусі самае сур'ёзнае съяткаванне было, калі афіцэры запасу прымалі прысягу на плошчы Незалежнасці ў 1992 годзе. Тады Казлоўскі, на той час міністар абароны, які цяпер апазыцыянэр нямераны, быў супраць прыняцця тае прысягі. Я лічу, што тое 8 верасьня, калі было наладжана прыняццё прысягі вайскоўцамі запасу, якраз падыштурхнула беларуская кірауніцтва да прыываўдання да прысягі на вернасць Беларусі ўсяго войска і ўсіх сілавых структураў. З нашага боку, з боку Беларускага Згуртавання Вайскоўцаў, 8 верасьня 1992 году ўдзельнічалі дастаткова сур'ёзныя людзі: Барадач на той час камандаваў Мар'яногорскай брыгадай, быў на плошчы яшчэ каля 20 афіцэраў, што праходзілі службу на сур'ёзных па-

садах. Казлоўскі тады быў настолькі напалоханы, што ў Вярхоўным Савеце заявіў, што ў нас цяпер утвараецца як два войскі. Гэта быў аргумент, што і астатнія войска трэба прыводзіць да прысягі.

У наступныя гады такіх съяткаванняў ня было. Запал зменшыўся.

Але і цяпер у Беларускім войску ёсьць людзі, што съяткуюць Дзень славы, толькі ціха.

Пачатак 90-х быў характэрным, што ўсе засьевечаныя людзі, тыя, што прымалі прысягу, што папалі ў камэрку, амаль усе былі зволненія з войска. Літаральна пару чалавек можна налічыць тых, якіх іх зволнілі. Усіх астатніх зволнілі. У прынцыпе, тады мы зразумелі, што абсалютна ная варта людзей «съяціць» такім чынам. У войску ёсьць нармальная людзі. На сённяшні дзень яно ўжо не настолькі разнароднае, бо раней не было такога вялікага працэнту беларусаў у войску, як цяпер».

Выйсьці з БЗВ – што прадаць родную Беларусь

«Казлоўскі зволніў Барадача толькі за тое, што Барадач у Беларусі адчуваў сябе беларусам. А Барадач жа быў вялікі аўтарытэт, легенда беларускага спэцназу. Тых старых спэцназаўцаў, сапраўдных спэцназаўцаў, на гэтых сёньняшніх, што паналепяць на сябе, што спэц там... Усе спэцы... А з

той сапраўднай пляяды загартаваных... Ён усе званыні, пачынаючы ад капітана, атрымліваў да тэрмінова. Быў адным з самых маладых і перспектыўных беларускіх палкоўнікаў. Барадачу паславілі ўльтыматум: або ты выходзіш з БЗВ, або мы цябе звалінем з войска. А Барадач ім адказаў: для мяне выйсьці з БЗВ – гэта тое самае, што прадаць родную Беларусь. Адзінае, што Казлоўскі па-людзку зрабіў, гэта тое, што Барадачу кватэрну далі, нармальна зволнілі, з гонарам. Але зволнілі за беларускасць, каб на ўбрыкнуў каго.

І што Казлоўскі ў 1996-м, калі вырашалася пытаныне пра імічмэнт?

Тады ў 96-м праблема была ўтым, што кожнаму з той апазыцыі было што губляць, таму яны ўсё і вагаліся. І ўсе Ціхіні і Захаранкі пралічвалі, што губляюць, што страчаюць. Адзінаму Лукашэнку не было чаго губляць. Або перамога, або ўсё. Адзінае, пра што я шкадую, што Пазнянка перад тым вышіснулі зь Беларусі. Мо спэцыяльна прадбачачы гэтыя падзеі і выжылі адсюль. Но разумелі, што гэты рашэнне прыме. У менскім гарнізоне тады сядзела пара камандзіраў, якія толькі чакалі, каб была юрыдычна падстава выступіць у абарону канстытуцыйнага ладу. Але і Пазнянка на мусіў бавіцца ў Варшаве. Но калі ты нешта пачынаеш рабіць, дык мусіш разумець, што ты больш не належыш самому сабе, а належыш якім.

Дзякую, Грэбіе, за БКА

«У свой час, за Шушкевіча, людзі плянавалі, што Дзень беларускай вайсковай славы заменіць 23 лютага. З другога боку, знайшлі, што 23 лютага 1944 году быў дадзены загад на ўтварэнне Беларускай Краёвай Абароны. Таму ў 1994 годзе, калі Грэб узаконіў съята 23 лютага, яму хлопцы тэлеграму адправілі: дзякую, што ўшанавалі памяць байцоў Беларускай Краёвай Абароны.

Але ў беларускіх мужчынаў сапраўды павінна быць цалкам съята съята. 8 верасьня – добрая дата для яго.

У беларусаў не было сваёй акрэсленай задачы. Пачынаючы з 1812 году яны біліся самі праців сваіх. Пачынаючы з той расейска-французскай вайны, калі з расейскага боку білася прыкладна столькі ж беларусаў, колькі і з французскага. І гэтак у кожнай вайне. Туронак у сваёй кніжцы «Беларусь пад нямецкай акупацыяй» падлічыў, што і ў апошній вайне прыкладна 300–350 тысячаў беларусаў ваявала з савецкага боку і столькі ж – з нямецкага. Гэта бяда нашага народу, што мы на ведалі, чаго хацелі. Калі была б акрэсленая задача, ўсё было б зразумела».

Новыя людзі ўздымуць гэты съяг

«Пытаныне, што рабіць цяпер беларусам, складанае ў тактычным пляне, але абсалютна нескладанае ў стратэгічным: выхоўваць нармальную моладзь.

А то цяпер брыдка глядзець, калі нашы так званыя «дэмакраты» лезуць у парлямант, гатовыя за трэх капейкі, за гэту костку, здаць ўсё, што хочаш – вось і ўся іхнай дэмакратыя. Але крыва даца на іх – съмешна. І Статкевіч, былы кіраунік Беларускага Згуртавання Вайскоўцаў, ідзе ў першых шэрагах гэтых людзей. Статкевіч – асоба складаная, супярэчлівая. Я ўпэўнены, што яго праpusыцца, каб усім казаць: во, Статкевіч у парляманце.

Натуральная, выхаванне моладзі залежыць ад умовы. Калі пачнуць жорстка душыць моладзь, дык усе гэтыя гуліні ў падпольныя арганізацыі... ўсё гэта застаненца хіба толькі для таго, каб стварыць прэзедэнт супраціву. Але зноў жа, у стратэгічным пляне, застаненца наша гісторыя гэтых 10 гадоў, наша сымболіка, знакі адрозненія, гроши. Усё гэта ўжо на выкінеш з гісторыі. Беларусы раней на мелі жывога прэзедэнту незалежнасці, у адрозненіи, скажам, ад прыбалтаў. У народу складаліся ў выніку самыя фантастычныя ўяўленіні: быў нейкі Вітаўт некалі, а пасля перадаў нейкаму Пазняку... А ў 90-х гадах ўсё было. І з галоўаў гэтага пакаленія гэтай памяці пра незалежнасць ужо на вынішчыш. І таму тое, што мы фактычна мелі сваю дзяржаву, стварае прэзедэнт. Рана ці позна пры самым раскладзе новыя пакаленіні ўздымуць гэты съяг і пойдуть за ім. Нічога на страчана».

паддаецца на пад'юджванні звонку і, найхутчэй, адновіць сваё адзінства незубаве па парляманцкай кампанії.

Фінал з'езду быў прымірэнчы. Васіль Шлындзікаў узяў назад свае слова прамагчымы сыход з партыі. З'езд даслаў таксама С. Багданкевічу ліст з выражэннямі павагі і заклікам заставацца на пасадзе ганаровага старшыні (той замест з'езду пакае на міжнародную канферэнцыю ў Польшу). А сіброўства ў партіі Навасядя было проста прыпыненае. Затое А. Лябедзька дазволіў сабе зачытаць прыкры ліст ад У. Навасядя, А. Фядуты і В. Абрамавай у АБСЭ. Пры зачытванні У. Навасяд з крываем «Да ўранёв гэта ўсё» выбег з залі...

І на дужа пісьменныя прамовы выступаюць, іх трохі «сальныя» харцкі, і прафэсійны склад тых людзей, якіх прымалі ў партыю на з'ездзе (настайник гісторыі, вартаўнік, сакратарка паліклінікі, электраманцёр, дырэктар малога прадпрыемства, Васіль Якавенка...), і куаватая беларуская мова А. Лябедзькі падчас фармальна часткі з'езду, дык сам выгляд дэлегатаў съведчыў пра тое, што нікяя АГП цяпер не лібральна, а звычайнай правай народнай партыя. Яна мела стаць партыяй эманципаванай намэнклятуры, прадпрымальнікі і інтэлігенцыі. Але самастойную намэнклятуру Лукашэнка раздышыў, прадпрымальнікі – мізэрная ў Беларусі група, а інтэлігенцыя заставацца верна безумоўна нацыянальнаму БНФ. Таму АГП аказваеца разначинай і на менш народнай, чым Народная Франты і Народныя Грамады. Значыць, нішто, апроч падкопаў з варожага лягеру, не перашкаджае цяпер ідзялягічна аўяднанню апазыцыі ў адзінную партыю. І нішто больш не апраўдае прамаруджвання з гэтым. Калі б новы народны фронт «Беларусь – у Эўропу» пайштаваў за пайгоду перад гэтымі парляманцкімі выбарамі, ён меў бы ўсе шанцы перамагчы ўжо на іх. Калі ён не пайштаваў за пайгоду перад прэзыдэнцкімі, ён праагуроніць і тყы.

Барыс Тумар

NICHT WAHL!

Лідар «Грамадзянскага форуму» У. Навасяд за кампанію ўвогуле разам зь вядомымі аматарамі палітыкі і расейскага краснага пісьменства А. Фядутат і В. Абрамавай наўпраст падлісаў ліст да зўяраганізацыі з просьбай даслаць назіральніка на выбары. Маўляў, прызначайце, калі ласка, Лукашэнку, каб змагло нарэшце адбыцца за коннае зыліццё Беларусі з радзімай найлепшага краснага пісьменства на съвеце.

Апошніяе большасць дэлегатаў з'ездзу падпічыла сапраўднай здрадзе Бацькаўшчыны і зынявагай партыі. Лідар гомельскіх «грамадзян» Ю. Варонежцаў заклікаў выключыць з партыі ўсіх, хто пайшоў на выбары, але не на зъезду («замнога чэсці»), а на пярвічках, і яго падтримала воллескімі ладнай часткай дэлегатаў. У рэгіёнах людзі, не разбэзшчаныя зайграваньнем ўладаў, лепш разумеюць нерэзальнасць дэбіцца мінімальнай сумленасці «вэртыкаля» на гэтых выбарах.

У сваім дакладзе Анатоль Лябедзька падрабязна спыніўся на тым, якую

27 верасьня

у менскім Тэатры Юнага Гледача (вул. Энгельса 24) пройдзе прэзэнтация новага альбому фольк-гурта «Ліцьвіны» – «Ой у лузе, лузе...».

Пачатак канцэрту а 19-й гадзіне.

Даведкі прац тэл.: 227-15-32

БЕЛАРУСКІ КАЛЕГІУМ І ПОЛЬСКІ ІНСТИТУТ У МЕНСКУ ЗАПРАШАЮЦЬ

на публічную лекцыю праф. Ежы Хольцера (ПАН) на тэму

«Сацыяльныя і палітычныя перамены ў Польшчы», якая адбудзеца 27 верасьня ў бібліятэцы імя Я. Купалы (вул. В. Харужай, 16). Пачатак а 18.30.

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

ЧАС	kHz	ХВАЛІ	ЧАС	kHz	ХВАЛІ
18:00 - 19:30	7295,	41	22:00 - 23:30	6105	49
	9810	31		9535,9750	31
	11725	25		11865	25
	15565	19	06:00 - 07:00	6065,	49
				7295	41
				9635,9750	31

Сярэднія хвалі — 576 і 612 кгц

Адрас: 220005 Менск - 5, п/с 111; Vinohradská 1. Praha 110 00 CZ

Інтэрнэт: WWW.SVABODA.ORG

НАСТРОЙЦЕСЯ НА «СВАБОДУ»!

Спорт

«ЗАВАЛІЛІ» ВАЛІЮ

**Малафееву зрабіў цуд: першы раз за 4 гады
у афіцыйным турніры наша футбольная зборная выйграла**

Старыя знаёмыцы з Уэльсу прыляцелі ў Беларусь з дрэнна прыхаваным намерам паўтарыць леташнюю перамогу ў Менску (2:1). Толькі забыліся «чырвоная цмокі», што ў адну варонку снарад двойчы не трапляе.

Справу аразання крылцаў лятучым пачваркам начала наша футбольная моладзь (under 21) яшчэ ў пятніцу, калі ў Барысаве напхала сваім валійскім аднагодкам па поўнай праграме — 4:1.

У суботу больш за 30 000 заўзятараў, сярод якіх і сотня фэнаў з Брытаніі, рассяліся на плястыковых крэслах галоўнага стадыёна краіны. Беларусы ішлі на стадыён з марай пра першую перамогу ў афіцыйных турнірах за 4 гады. Бо апошні раз такая вікторыя здарылася ажно 31 жніўня 1996 году ў матчы з эстонцамі.

У першым тайме беларусы ня выкарысталі пары зручных момантаў, каб падмачыць рэпутацыю валійскага брамніка Поля Джонса. Але на 40-й хвіліне ён сам прывёз гол сваёй камандзе: ня здолеў забраць мяч пасыля закіду ў штрафную ды атрымаў за каршэні ад Аляксандра Хацкевіча — 1:0!

Валія рынулася ў атаку, аднак да канца тайму беларускі бастыён быў непарушны. Падчас пярэрві галоўны трэнэр нашай зборнай Эдуард Малафеев убіў хлопцам у галовы, што трэба забіваць яшчэ. На пачатку другой паловы гульня беларусы абрыва-

нулі на гасцей шквал атак, вынікам адной з якіх стала другая працоўна ў крэйсэры «Чырвоны Цмок». Яе нанёс трапным стрэлам у кут брамы Валянцін Бялькевіч. Трэці ўдар па пазыцыях гасцей быў нанесены арбітрам, які пакінуў на полі толькі дзесяць валійцаў, дастаўшы з кішэні чырвоную картку ў адказ на грубае парушэнне правілаў. І ўсё ж за колькі хвіляў да канца матчу Гары Сыпід размачыў лік.

Шчаслівым выцьцём тысячай родных гарлякоў адгукнуўся на tryбунах фінальны сэвісток. Толькі змрочная фігу-

ра Эдуарда Малафеева адразу ж зынікла ў распранальні. Відаць, разумее коуч, што гульня беларусаў пакуль далёкая ад той, што траба паказаць праз месяц, каб выстаяць у матчы з палькамі, якія, між іншым, раstryбушылі ў Кіеве зборную «жоўта-блакітных» — 3:1. Сапраўдную вартасць нашай каманды мы даведаемся пасыля кастрычніцкага іспыту ў Лодзі.

Богусь Біятляненак

На здымку: момент гульні зборных Беларусі і Ўэльсу. Атакуе Мікола Рындзюк, у цэнтры.

НАВІНКІ 2000

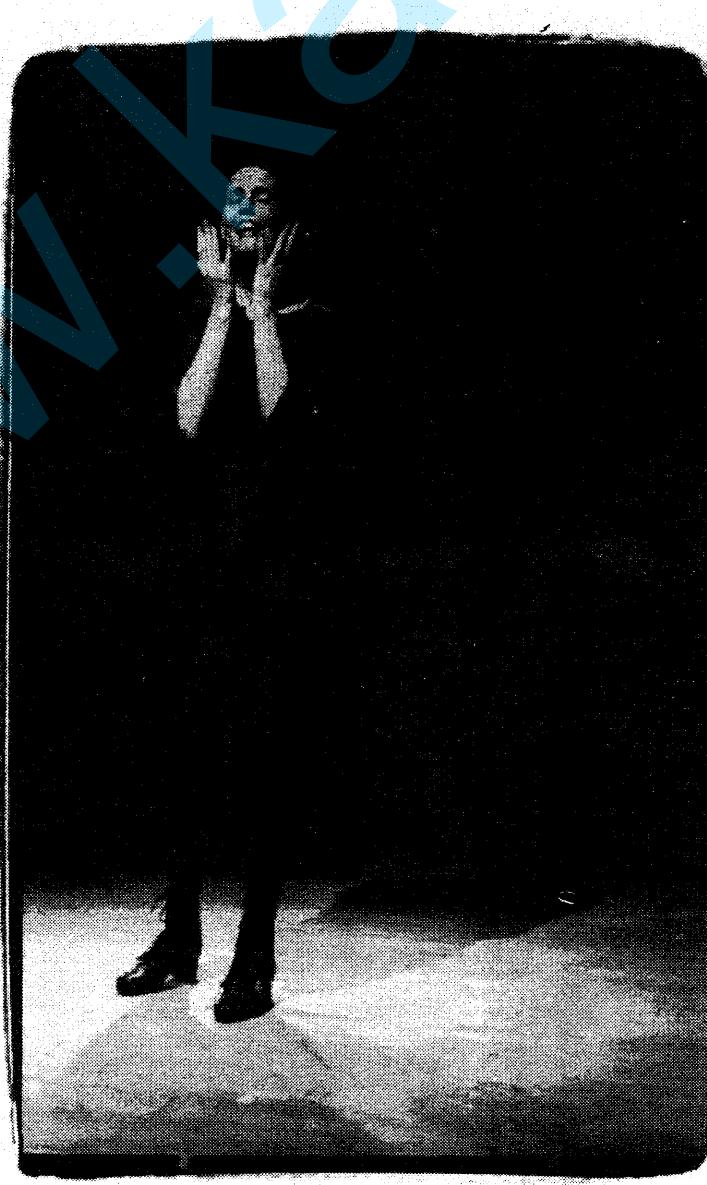
3 8 па 11 верасня ў Менску адбудзеца другі міжнародны фэстываль пэрформансу. Фэстываль стаў рэгулярнай зывай у культурным жыцці, ён адлюстроўвае актуальныя працэсы ў сучасным мастацтве.

Пэрформанс востра разагуе як на зявы сацыяльныя, так і на прыватныя праблемы асобы. Ён мае свайго гледача, які робіцца дзеяйсным удзельнікам арт-працэсу, і дае ўласную крытычную аценку тому, што адбываецца. Гэта ўнікальная зява беспасярэдніх лучнасці, якія закранае глыбінныя асновы быцця. У пэрформансе прачытаюцца сацыяльнасць і мастацтва, самадэнтыфікацыя і экзыстэнцыя, парадаксальнасць і міт.

На фэстываль прыеедуць пэрформеры з Ірландыі, Ізраілю, Швейцаріі, Японіі, Польшчы, Чехіі, Літвы, Гішпаніі, Ангельшчыны, Італіі, Нямеччыны.

Програма фэстывалю:

- 7 верасня — сустрача ўдзельнікаў
- 8 верасня
  - 11.00-12.00 Прэс-канфэрэнцыя ў Нацыянальным цэнтры творчасці дзяцей і моладзі (вул. Кірава, 14)
  - 12.00 — адкрыцце фэстывалю
  - 12.00-15.00 — выступы ўдзельнікаў фэстывалю
  - 16.00-20.30 — працяг выступаў. Клуб «Pall Mall» (вул. Мельнікайт, 2, ст. м. «Фрунзенская»)
- 9 верасня
  - 11.00-19.00 — выступы ўдзельнікаў фэстывалю.
  - Клуб «Pall Mall» (13.00-14.00 пералынак)
  - 19.00-22.00 — прафклуб фэстывалю. Клуб «Pall Mall»
- 10 верасня
  - 11.00-22.00 — выступы ўдзельнікаў фэстывалю.
  - Клуб «Pall Mall» (13.00-14.00 пералынак)
- 11 верасня
  - Гарадзішча
  - 12.00-16.00 пэрформансы на адкрытай прасторы
  - 16.00 — закрыцце фэстывалю.
  - Адрэс у Інтэрнэт: navink2000.x-i.net
  - Куратор фэстывалю Віктар Пятров
- На здымку: ўдзельніца будучага фэстывалю Адзіна Бар-ОН. Фота Ясьмин Дэвис.

Дзе варта быць

На Крапівенскім полі

Гэй, беларусы! Некалі нашыя продкі пешкі ды на конях дабіраліся да Воршы, каб аба-

раніць сваю волю. У 2000-м годзе авбяшчадца новы паход на Крапівенскае поле. Збор на вакзале ў Менску 9 верасня, ад'езд электрычкай у 10.58.

У 15.15 на чыгуначным вакзале Воршы актыўісты мясцовых няўрадавых арганізацый будуць сустракаць госьці, якія прыбудуць на Дзень беларускай вайсковай славы. Свята на Крапівенскім полі пачненца з урачыстай імшы ў памяць пра герояў, якую адслужыць ксёндз Аршанская касцёла Св. Язэпа. Упершыню сёлета пройдзе і праваслаўнае набажэнства, паколькі Канстанцін Астроскі быў праваслаўным. Мастак Але́сь Пушкін пакажа свой пэрформанс «Аршанская даўніна», які ўлады забаранілі паказаць у Наваградку. Усю ноч будуць гарэць вогнішчы і гучыць песні. На свяце выступяць фальклёрная група Аляксандра Галіча, беларускія барды Вольга Цярэшчанка, Віктар Шалкевіч, Зыміцер Бартосік, Андрэй Мельнікайт, Игар Мухін, Павал Паствуход, Сяргей Кулагін, Сяргей Мінскевіч, Эдуард Акулін. Прыйдуць на Крапівенскае поле і ўдзельнікі клубаў «Рыцары Вялікага княства» з Менску і «Жалезныя ваўкі» з Наваполацку, якія правядуць традыцыйны рыцарскі турнір.

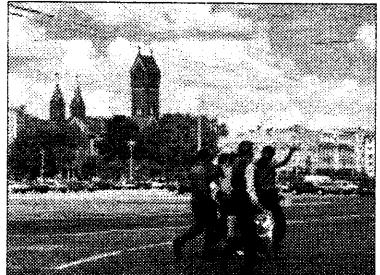
Прыгадайма нашу перамогу!

Свята ў Менску

Паколькі гарыканкам ня даў дазволу на афіцыйнае святкаванне Дня беларускай вайсковай славы, Юрый Хадыка і Віктар Івашкевіч на прэс-канферэнцыі ў сядзібе БНФ заявілі, што 8 верасня ад 18.00 да 18.30 менскае грамадзтва будзе ўскладаць кветкі да манументу на плошчы Перамогі, ушаноўваючы памяць усіх, хто загінуў за Бацькаўшчыну. Пасыля ад 18.30 да 19.00 грамадзтва прайдзе да помніка Янку Купалу, каб ускласці кветкі ў там. Тады ў парку Янкі Купалы адбудуцца народныя гулянні з съпевамі і пастаноўкамі сцэнак.

Выгнанне ўрай

Беларускі пастычны тэатр аднаго актора «Зынчі» запрашае на дабрачынны спектакль «Выгнанне ўрай» Н. Ранін (пра жыццё Рагнеды). Усе сродкі ад спектаклю пойдуть на падтрымку касцёла Св. Сымона і Алены, дзе павінны прайсці вялі-

кія працы па ўстаноўцы пажарнай сігналізацыі агульным коштам 13 мільёнаў 800 тыс. руб. У выпадку невыканання касцёл пагражаюць зачыніць. Прыйдуць ж на спектакль 12 верасня ў 19.00! Тэл. для даведак: 284-44-33, 231-75-53

Творы

3-за Вялікага Муру

Кітай — краіна, дзе традыцыі вельмі трывала жывуць у людзкіх душах. Але ці сапраўды ў сучасным кітайскім мастацтве нічога наватарскага? Каб адказаць на гэтае пытанніе, варта наведаць Нацыянальны мастацкі музей, дзе з 1 верасня працуе выставка кітайскага жывапісу й графікі. Закрыцьцё выставы 15 верасня.

Фота ды рарытэты

У Музэі гісторыі беларускай літаратуры (вул. Багдановіча, 15) адчынілася выставка народнага фотаклубу «Менск». Акрамя яе,

можна паглядзець экспазіцыю «Свядкі вечнасці». Асоба ў прасторы ў часе», якая складаецца з розных рарытэтаў, якія непасрэдна звязаныя з жыццём беларускіх літаратараў, ці праста ствараюць атмасферу той ці іншай эпохі.

Акварэлі з Пагарыння

У музэі сучаснага выяўленчага мастацтва (пр. Скарыны, 47) выстаўляюцца ўкраінцы. Мастакі з Ровеншчыны наладзілі выставу з называй «Зямянія Пагарыння». Выставка цікавая яшчэ ў тым, што рака Гарынь працякае і ва Украіне, і ў Беларусі. Выставка працуе штодзённа, акрамя нядзелі і панядзелка, зачынілецца 9 верасня.

У Палацы Маастацтва

У Палацы Маастацтва віцебскія мастакі паказаюць свае працы з нагоды пяцігодзідзя ўтварэння суполкі «Віцебская акварэль». Выставка толькі адчынілася ды мае назыву «Акварэльная сябрына'2000». Працягваецца ў добрыя выстава «Паўстагодзідзя» мастакоў, якім сёлета споўнілася 50.

Музыка

У Залі камэрнай музыки Філярмоніі чарговы канцэрт. Уладзімер Куніца (альт) ды Людміла Арлова (фартэпіяна) выконваюць творы Баха, Рэгера, Гофмайстра, Брытэна ды Хіндэміта. Пачатак а сёмай вечара.

Алесь Кудрыцкі

20 ГАДОУ «САЛІДАРНАСЬЦІ»

Працяга са старонкі 1

Плошчу перад уваходам на прадпрыемства, а на ёй – натоўпі людзей, што спадзяюцца ўбачыць сваіх блізкіх за агароджам. Пасяджэнне страйкавага камітэту: цесны пакойчык, у якім неяк ужываецца бюст Леніна і макет будучага помніка. І зноў агароджа, зашанаваная кветкамі: гэткім чынам гараджане дэманструюць сваю любоў і падтрымку. Адным словам – салідарнасьць. Наглядныя сымбалі шматдзённага чакання – самаробныя лаўкі з дошак і цэглы. І нарэшце, пратакольна задакументаваны ўсе этапы перамоўы з урадам, якія скончыліся поўнай перамогай працоўных: усе іхныя патрабаваніні (21 пункт) былі задаволены! Праўда, у абе мен на абязянне дзеянічаць у рамках канстытуцыі і прызнаваць кіраўнічую ролю ПАРП. Між іншым, працаўнікі атрымалі дазвол на будаўніцтва помніка. Але галоўнае – яны атрымалі прынцыповае права на стварэнне вольных і незалежных, самакіраваных прафесійных саюзаў, а гэтаксама на абвяшчаныне страйку.

Юлія Андрэева

Пагадненне паміж працоўнымі актывістамі і ўладаю было падпісане 31 жніўня 1980 году, і гэты дзень увекавечаны ў памяці народаў як асобная свята – Дзень паўстання «Салідарнасьці». Сёлета мы адзначаем дваццацігадовы юбилей гэтае даты. І наважна, што, паводле афіцыйных звестак, Усяпольскі незалежны самакіраваны прафсаюз «Салідарнасьць» паўстаў 17 верасня (тады ж Караль Мадзялеўскі прапанаваў папулярны лёзунг «Салідарнасьць» у якасці назвы новай дэмакратычнай арганізацыі). У сэрцах мільёнаў людзей, якія памята пра першыя чаканыне, захавалася таксама ѹ памяць пра першую супольную перамогу. Потым пераможцаў чакаў цэлы шэраг цяжкіх і пакутлівых падзеяў: ваеннае становішча, арышты, звалненіні, жахлівая галечка. Але ніхто і ніколі ўжо ня здолеў адабраць у палаючай гэтае ганарліве пачуцьце здабытае перамогі... Абы толькі нам калі зведаць гэткае непаўторнае і значкітае пачуцьце!

У перамогі многа бацькоў,

Вацлаў Гаевіч і Адам Міхнік

5

ГЭТАК ПАЧАЛАСЯ СВАБОДА ПОЛЬШЧЫ

Адам Міхнік

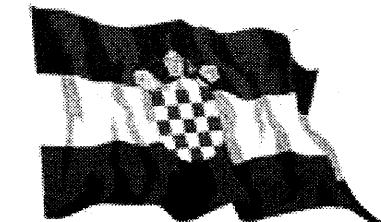
толькі параза заўжды сіротка. Праз 20 гадоў колькасць бацькоў «Салідарнасьці» істотна вырасла, песня стала на польскай дарозе да Дамаску. На маю думку, той жнівеньскі страйк стаў трывом фамілійнай філязофіі Камітэту Абароны Рабочых. Яе добра перадае выраз Яцэка Кураня: «Замест паліцікі парткімамі, давайце будзем закладаць свае парткімамі». Працаўнікі Гданьскай вэрфі арганізавалі сімвалічны забастовкі на чале з Лехам Валонсам. Павесілі парт-

рэты папы Яна Паўла II на браме вэрфі і вынесці на свой штандар патрабаваныя свабоды прафсаюзаў. На такое тра было нямала адагі. І пры гэтым кіраўнікі страйку аказаліся здатныя на кампраміс з уладамі. На пачасце, і ўлады выбраў кампраміс, а не прымус. Жнівеньская пагадненіні прадугледжвалі мірны дэмантаж камуністычнай дыктатуры на Круглым Стале.

Гэтак пачалася свабода Польшчы. Бунт жменкі сімельных перарос у шматмільённы рух, а цяпер стаў фундаментальным эле-

ментам польскай традыцыі і нацыянальнай тоеснасці.

Цяпер узельнікі тых падзеяў часцяком аказваюцца па розных бакі палітычных барыкадаў. Але ўспамін пра супольныя дзеяніні тае пары дае кожнаму з нас магчымасць верыць, што хоць адно імгненіне мы ўсе разам узельнічалі ў нечым сладкім. Мы маём што пакінуць у спадчыну нашым дзесяцям. Гэтага ў нас ніхто не забярэ. Нават мы самі ў сябе не адбярэм. Польша ніколі не была такою прыгожаю, як у жніўні 1980 г.

ных асобаў, што, як мяркуеца, былі замардаваныя харвацкім войскам у 1991 і 1995 гадах.

Да сёньня ўсе харваты, аўтавінавачаны Трыбуналам, былі аўтавінавачаны ў ваенных злачынствах у Босніі. У наступныя колькі месяцаў можна чакаць аўтавінавачаніні ўзаенія злачынстваў супраць сэрбіяў у Харватыі. Былыя генэралы перапужаны і ўжо цікавіцца адвакатамі.

Харвацкая правіца спрабуе настроіць грамадзкую думку супраць ураду, які цягне ў суд «герояў Айчыннай вайны». Але презыдэнт Месіч цівёрда стаіць на сваім:

«

Нікто ня можа выкарыстоўваць альбо ўчыняць злачынствы ад імя харвацкай дзяржавы або харватіі. Презыдэнт Месіч – аптыміст па натуре. І ў эканоміцы, і ў сувязі з аўтавінавачаніні ў ваенных злачынствах, і ў справе вяртання сэрбіяў наступны год псыхалагічна будзе надзвычай цяжкім для Харватыі, але, самае галоўнае, пасля 10 гадоў эканомічнага застою Харватыя нарэшце высьлізула з рук кіраўніка-галаварэзі і ягонага атачэння і бяз боязі глядзіць і ў мінулае, і ў будучыню. Заходнім дыпліматам, што вызначаюць палітыку ў дачыненіні да Балканій – відавочная палётка. Цяпер аўтактам іхнай увагі застаецца толькі Сэрбія.

Цягнікі паміж Загрэбам і Бялградам зноў пачалі хадзіць толькі з 1 чэрвеня. Заходнія дыпліматы спадзяюцца, што на презыдэнцкіх выбарах, што адбудуцца неўзабаве, сэрбія будуть чэрпаць натхненне з прыкладу харвацкіх пераменаў. Бо ня хочацца думасць, што і сэрбія, як харваты, будуть чакаць, пакуль Мілошавіч памре, як Туджман, у сваім ложку. Хоць і гэткі варыянт ня выключаны. Праўда, Мілошавічу толькі 59 гадоў, а Туджману было

77.

Падрыхтаваў Язапат Змысла паводле *The New York Review Of Books*

ХАРВАТЫЯ ПАСЬЛЯ ТУДЖМАНА

Працяга. Пачатак у папярэднім нумары.

Грамадзства скідае ярмо нянявісці

Файна ў Заграбе ранім летам. Негарачае паветра, кавярні, поўныя людзі. Сапраўды, Харватыя не падобная да краіны, што адыхае ў ад перанесенага пакутлівага эксперыменту. Але, на думку эканамістаў, «Харватыя — на краі бездані». Дражан Калагера, кіраўнік Заграбскай Цэнтру эканамічных даследаваній і кансультацыі бізнесу заяўляе: «Працэс прыватызацыі прынёс шкоды больш за вайну... 50% прадпрыемстваў — кандыдаты ў банкрэту».

Калагера пэўны час быў у 1990 г. міністрам першага туджманаўскага ўраду, і таму можна распавесці пра туджманаўскую «навязлівую ідэю перадачы эканомікі ў руки 250 сем'яў дзеля стварэння групы, ляяльнае да рэжыму».

Калагера спасылаецца на прыклад былога бармэна Міраслава Кутле, што праз сваю аддачыніцца рэжыму купіў 157 кампаній, не патраціўши на гэта ні шлэгі. «Кутле сам давёў сваю маленкую імпэрию да краху». Ніводная з Кутлявых кампаній, гэтаксама як і мноства іншых, раздадзеных набліжаным да Туджмана асобам, ня вызначылася прадуктычнай і не дасягнула канкурэнтаздольнасці. Тыя людзі ня мелі ідэі, як працаўнікі, і прапасту выцікалі з мёдасці ўсё жагама. Калагера кажа: «Нікто ня ведае, колькі грошай яны выціснулі, і дзе тыя гроши».

Вайна закончылася пяць гадоў таму. Перад самым пачаткам вайны сярэдні штотэмесчын заробак складаў каля \$1000, цяпер трохі больш за палову гэтага. Сяньня харвацкі ВНП складае 60% ад даваеннага. Тады ягоны ўзровень быў роўны славенскаму. Цяпер славенская эканоміка, паводле Калагера, «абагнала нас на 100%».

Падманная прыватызацыя, фальшаваныя эканомічнай статыстыкі спалучаліся з падтрыманьнем завышанага курсу хар-

вацкае куны, а таксама зь няўвайгай да бесправоў: доля бесправоўных складае ўжо 22% (350 тыс. чалавек), і невядома, колькі з гэтых людзей працуе ў ценевай эканоміцы.

Туджманаўскі рэжым утрымаваў эканоміку, стварыўшы \$15,1-мільярдны ўнутраны і замежны доўг. Затое цяпер ня менш за 15 банкаў і іншых фінансовых установаў стаяць на мяжы калапусу. Новы дырэктар харвацкага ТВ, праверыўшы бугальтэрыю, выявіў, што папярэдні кіраўнік схаваў запазычаніцца дзяржавай вяшчальнай систэмы. Зусім нядаўна — новы скандал. Выявілася, што тысячы здарowych вэтэранаў вайны, уключна з некаторымі генэраламі, атрымлівалі інвалідскія пенсіі.

Усе надзеі ў Харватыі ўскладаюцца цяпер на тое, што неўзабаве краіна пачне перамовы на контрактаванага партнёра з ЭС і атрымае фінансавую дапамогу ад Захаду. І гэтая дапамога прыходзіць немалымі порціямі. Ёсьць таксама спадзеў на некалі моцную харвацкую турыстычную інфраструктуру, якая летасць была незапатрабавана, калі НАТО бамбіла Србію, і толькі сёлета запрацавала на поўную сілу.

Сэрбская Краіна

Паміж 1991 і 1995 гадамі гэтак званая Рэспубліка Сэрбскай Краіны зімала амаль траціну харвацкай тэрыторыі. Утварыліся гэтыя абшырныя сэрбскія анклавы высілкамі югаслаўскіх войскаў, сэрбскай паліцыі Краіны і тантэйшых атрадаў самаабароны. Тады быў захоплены Вукавар і бамбардаваны Дуброўнік. Харваты ўцяклі альбо былі этнічна вычышчаны з земляў, што трапілі пад сэрбскі кантроль, а сэрбы ўцяклі альбо былі этнічна вычышчаны з часткі Харватыі, што засталіся пад кантролем Заграбу, — хоць многія і засталіся.

Янініны вярнуліся з Србіі два гады таму. На суседнім пагорку відно навюткі дахі харвацкай вёскі, што, у адрозненінне ад Горнай Бачугі, атрымала гроши на рэканструкцыю. «Я змніў бы, сказаўшы, што харваты нас любяць», — кажа Лука Янінін, галава сям'і. «Сыпярш, як мы вярнуліся, былі напады, цяпер сутичкі няма, хаця і кантактай няма таксама». Да гэтага часу, кажа сп. Янінін, ніводная сям'я не пашкадавала, што вярнулася. «Нягледзячы на ўсе складаніцца і проблемы, мы ў сябе ўдома. У Србіі мы былі як нахлебнікі».

Мілара Пупавач, кіраўнік Сэрбскай Нацыянальнай Рады, арганізацыі сэрбаў Харватыі, съцвярджае, што з 600 000 сэрбаў, якія жылі ў Харватыі перад вайной, 250 000 знаходзяцца цяпер у Србіі, Чарнагорыі ці Рэспубліцы Сэрбскай у Босніі, тысячаў 50 зъехалі ў далёкую эміграцыю, і ў Харватыі засталіся каля 250 000 сэрбаў.

У траўні быў дасягнуты дамоўленіцца пра вяртанье ў Харватыю 500 трактароў (уцекачы

выяжджалі на сваіх трактарах).

Цяпер, пасля змены ўраду ў Харватыі і з улікам адчайнай эканомічнай сітуацыі ў Србіі, у Краіну вяртаецца больш сем'яў. Пэрспектыва вяртання ў Харватыю значнай колькасцю сэрбіяў сэрбаў выклікае абурэнне тутэйшай крайнія правіцы і стварае праблемы кіраўнічаму левому хайрусу. На нядынім мітынгу ў Вукавары, спустошаным у 1991 г. сэрбскімі войскамі, Антэ Джапіч, лідар правіцы, сказаў, што мінілы ўрад мог пррабаць сэрбам, і цяперашні ўрад можа, але, калі ягоная партыя прыйдзе да ўлады, дык яна «прыме да іх меры». Вось столькі нянявісці ў 4-мільённай краіне.

Ня толькі сэрбія марудна вяртаюцца ў былую Краіну. Рабочых месцаў там няшмат, і многія харвацкія сем'і таксама не съпяшаюцца туды, адкуль уцякалі пад дуламі сэрбскіх танкаў. Раён Гліны ў Бані, на поўдзень ад Заграбу, быў домам для 23000 чалавек. Цяпер тут жыве тысячаў пяць, зь якіх каля 2200 сэрбаў, рэшта — харваты. Пустэчка рацей квітнеючае зямлі выклікае вусыціш.

У Горнай Бачуге я спытаўся ў Луку Янініна, што ён цяпер думае пра вайну і «краінскі час». «Я думаю, што кожны пагодзіцца са мной: нас ўцягнулі ў гэта людзі, што зъехалі з глузду», — адказаў ён.

Раскопаваныне магілаў

Першым заахвочанынем ноўвае, больш дэмакратычнае Харватыя стала 25 траўня далучэніне да праграмы НАТО “Партнёрства дзеяля міру”. Узмен Харватыя зъмніла свае пазыцыі ва ўсіх пытаннях, дзе заходнія краіны прасілі пра тое. Уцекачам больш не перашкаджаюць вяртанца. Зъмніліся

Забытыя адресы

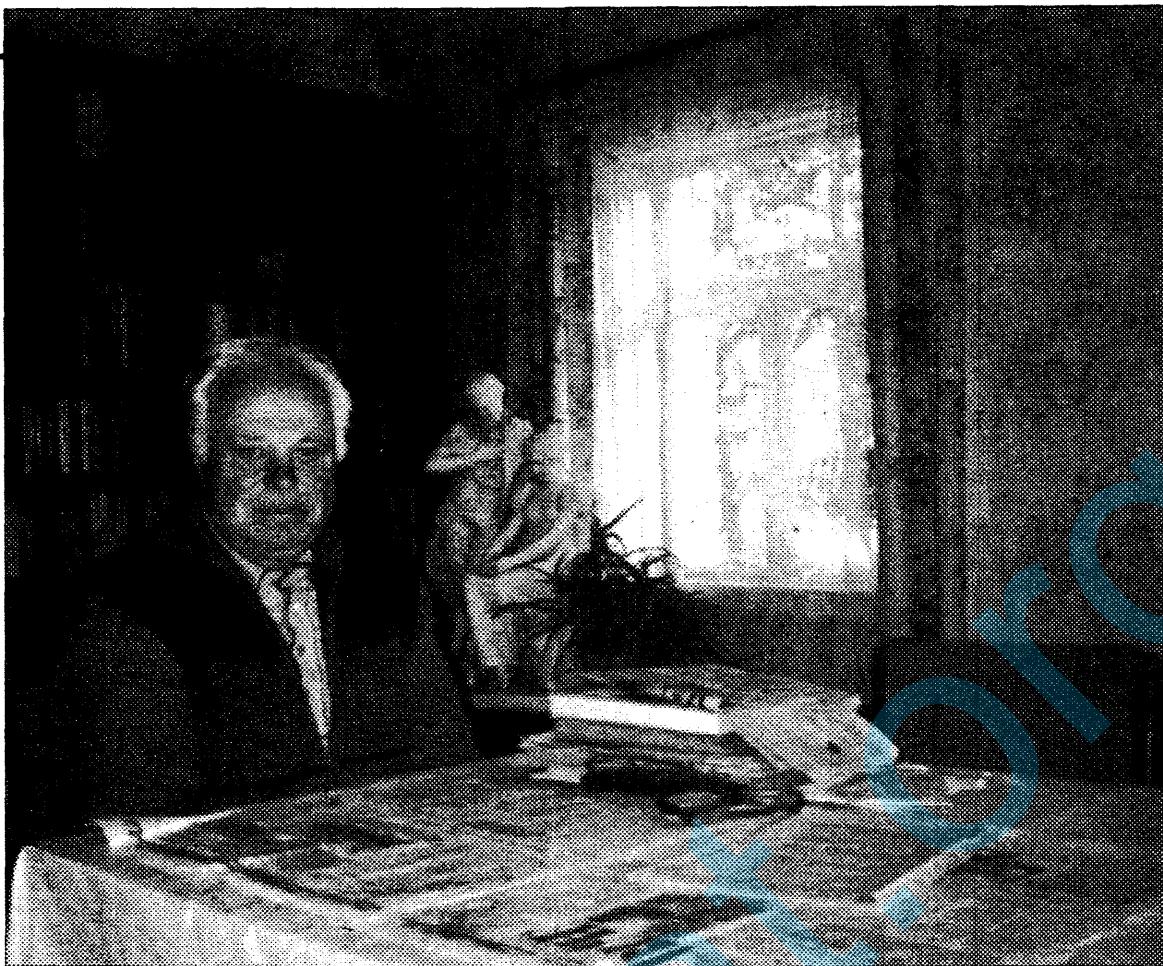
ЛЮЦІНКА

Зыміцер Бартосік

Калі сёньняшнім днём хо-
чаш напоўніцу адчуць, у якой
краіне жывеш і да якога народу
належыш, трэба пакінуць
мітусылівы і пыльны горад.
Асабліва калі гэты горад —
Менск, адкуль многія тысячы
людей вырываюцца на вёску,
а фактычна — у Беларусь. Кан-
траст тэмпаў, настрой, клопа-
таў уражвае. Беларуская вёска
паступова вылужваецца з параш-
так калгаснага прыгону і акры-
вае душою. На пытаньне «як
жыцьцё» тут вельмі часта адказ-
ваюць — цудоўна. Беларускі
селянін не згадае за ўсю сваю

гісторыю часу, калі б жылося
яму гэтак добра. Напэўна, нешта
падобнае было ў атмасфэры краю
гадоў 200 таму. Сапраўдная ідyl-
lia, калі німа беднасьці і над-
душой не стаіць фактычна нія-
кая ўлада. Найлепей спраўдзіць
гэткае парапаньне ў той вёсцы
зь якой сто пяцьдзесят гадоў
тому Дунін-Марцінкевіч пісаў
свую Ідylię.

У 1840-м годзе калескі
рэгістратар з Менску, які вый-
шаў у адстаўку, набыў сабе
фальварак. Наўрад ці ён марыў
пра сур'ёзную кар'еру
пісьменніка. Пісаў дзеля свай-
го задавальнення. Ставіў зъ-
сялянамі спектаклі.

Мікола Ганчарык — «чысты» Дунін-Марцінкевіч

Дзіўна, у каго зь менчукой
я ні пытаўся — ніхто ні мог ра-
стлумачыць дакладна, як жа тая
вёска называецца. Хто казаў
Люцінка, хто — Люцынка. Але
варта збочыць з Віленскай тра-
сы на Пяршай, вам любы падка-
жа дарогу на Люцінку. Увогу-
ле, едуцы туды, я не настрой-
ваў сябе на нейкія адкрыцьці.
Усё ж мінула паўтары ста-
годзідаў! Але, як аказаўся, да-
рэнна. Беларускія вёскі ніколі
не зъядненуюць на скарбы.

Цуд пачаўся адразу ж на
фундамэнце былога
пісьменніцкага дома. Уявіце
сабе зялённы пагорак, які скан-
чаецца каменнымі прыступкамі.
Побач з якімі ляжыць вялізны
белы камень. Чым ня месца для

скарбу? Вось, што пісаў
Марцінкевіч:

«Калі я набыў маленькі
фальварак Люцінку, пры агляд-
зе яго зацікавіла мяне перш за
ўсё мясцовасць, — дзеля гэтага
стараўся я ад старых людзей,
якія здаўна тут жывуць, дапы-
тацца, ці ня мае яна
гістарычных паданьняў — і
амаль у адзін голас мне
расказвалі, што тут менавіта
знаходзіўся калісці, у стара-
жытныя часы, езуіцкі кляштар
з храмам божым і што ў час на-
шэсця швідаў, за Карлам XII,
кляштар гэты разам з касцё-
лам ператвораны быў у груд
друзу, а манахі былі замучаны
адзіна за тое, што не хацелі па-
казаць месца, дзе імі былі схা-

ваны касцёльныя скарбы — і
так тыха скарбы і да гэтага часу
яшчэ знаходзяцца недзе ў
зямлі».

Пакуль я, уражаны
настолькі нечакана жывымі
дэкарацыямі, блукаў па пад-
мурку, перад мною вырас
міліцэйскі маёр з қабурой. І чалавечым голасам на чалавечай
мове запытаўся: «Што гэта Вы
тут, малады чалавек, робіцца?»
Сапраўды, нейкая зачараваная
мясьціна, — падумаў я, разгля-
даючы ласкавага беларускамоў-
нага мянта. Той, між тым, крык-
нуў убок: «Марцінкевіч, хадзі
сюды!» Цяпер я б ужо нічому
не зъдзівіўся.

Марцінкевіч аказаўся на-
супленым мужыком, гаспада-

СТОМЛЕНАСЬЦЬ

Працят са старонкі 1

Затым, не паспяўшы яшчэ
сабраць увесе належныя сабе ўрад-
жай ляўровага лісця, ён кіруец-
ца ў Москву, каб акампанаваць
скрыпачам на III туры Міжнарод-
нага конкурсу імя Чайкоўскага.
Зрэшты, аніякага трохімфу тады
не атрымалася: у вырашальны
момант наш маэстра страціў кан-
троль, і канкурсант мусіў сам пад-
час ігры дырыгаваць аркестрам.
Скандал быў агромністы, аднак у
наступным годзе кар'ера Анісімава
яшчэ хутчэй пайшла ў гару.
Менавіта тады пры пасярэдніцтве
расейскай сцяявачкі Ірыны
Архіпавай французская таварышы
даверылі яму пастаноўку «Літена
Анегіна» ў фэшэнбельным курор-
тным прадмесці Парыжу, са
Зымітрам Хварастоўскім у галоў-
най ролі. Неўзабаве «Анегін» спат-
рэбіўся і ў самым Парыжы — у
эксперыментальным тэатры Оргеа
Бастіль. І тут наш дырыгёр аказа-
ўся вельмі дарэчы. Прыкметнае
дасягненне!

Аднак кульмінацыяй анісі-
маўская кар'ера сталася, канечне
ж, ягонае выступленіе 8 сакаві-
ка 1995 году з Мантэррат Кабалье.
У той вечар маскоўская прад'ю-
сэрская фірма «Саманта» наладз-
іла ў Вялікім Крамлёўскім пала-
цы эксклюзіўны канцэрт гішпан-

скай пяюльлі, а ў якасці дыры-
жора запрасіла Анісімава. Магчы-
ма, адной з прычынаў гэтага зап-
рошэння было тое, што ўлад-
альнік «Саманты», колішні мян-
чук, выпускнік Гімназіі-коледжу
пры Беларускай акадэміі музыки
Уладзіслаў Цяцерын, захаваў у
свайм сэрцы пэўныя саўтывінты да
былой радзімы. А трэба сказаць,
што Цяцерын, чалавек надта
ўплыўовы ня толькі ў музычных
колах расейскага сталіцы, але і ў
сусветным шоў-бізнесе, здаўна
усталиваў вельмі добрыя дачы-
ненныні з Карласам Кабалье — га-
лоўным арганізаторам барсэлён-
скай Алімпіяды, які стварыў сус-
ветную кар'еру ня толькі свай-
славутай сястры, але і Хасес Ка-
разрасу. Так Анісімав апынуўся
побач з Мантэррат Кабалье. Неса-
мавітае гэта было відовішча!
Асабліва ў тыя моманты, калі яму
даводзілася служыць павадыром
для саставаў, пачварна тлустай
і нерухлівай сцяявачкі. Ён звя-
лікаў перасцярогаю троімай яе
пад локаці і ўвесе час усміхаўся
дагодліваю, паблажліва ўсмеш-
каю. Яна ж на разыўтанье скажа-
ла, што ёй «вельмі пашанцава-
ла выступаць з такім цудоўным
дырыжорам». Тыповы камплімент
зязюлі на адрас пеўня!

Але менавіта з гэтага часу
Анісімав становіцца ў Менску ўсё

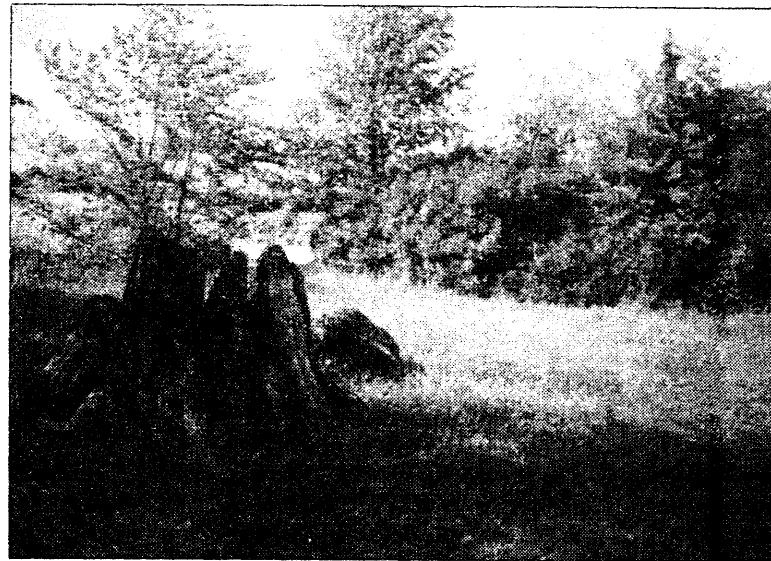
больш рэдкім госьцем і ўсё даў-
жэй заседжваецца ў Эўропе. У
лютым 1996-га ягоная постаць
мільгасці ў культурніцкім аг-
лядзе французскага тэлеканалу
«TV-5». Маэстра рэпетуе «Струн-
ную сэрэнаду» Чайкоўскага у пас-
лені ўпартыці Джорджа Баланчына і
скача, нібыта конік, дэмантрую-
чи танцорам балетныя па. Уся
гэта фэрыя адбываецца на сцэ-
не Opera de Paris, і я з задаваль-
неннем адзначаю, што ў свае 49
гадоў Анісімав у дудоўнай фізыч-
най форме — грацыёны і спрыт-
ны, як альтычны бог. Зніянацьку
ягоныя съязды адшукваюцца ўжо
у Дубліне, а ўлетку па Менску
папаўзлы ўпартыці пагалоскі пра-
ягоны хуткі і канчатковы ад'езд
за абсягі былога СССР. Чуткі не
пацьвердзіліся; маэстра аддаў пе-
равагу іншаму, больш бясьпечна-
му варыянту: знайшоў сабе працу
дзесяці ў Нямеччыне і задамавіў-
ся з сям'ёю ў Парыжы, адначас-
ова захаваўшы за сабой пасаду
галоўнага дырыжора Беларускай
Опэры.

Цяпер кожны ягоны прыезд
у Беларусь — падзея і для менчукой,
і для тэатральнага калектыву. Тым болей, што свае «гастролі
ўдома» сп.Анісімав умее абстаў-
ляць зь нештараговым артыстыз-
мам. Звычайнай опэрнай спек-
таклі зь ягонымі удзелам перафт-

вараюцца ў модныя імпрэзы, на
якіх тоўпіца элегантная публіка.
Каліяровыя афішы пад шап-
акаю «Маэстра Анісімав прадстаў-
ляе» загадзя спакушаюць
шматлікіх прыхільнікаў, абяцаю-
чи ім нешта надзвычайнае. Адно
ягонае імя сее ў прасторы прыем-
ны пах дабрабыту, шчасця і
посьпеху. Ці не таму дзясяткі і
сотні людзей, хайдзя б ускосна звяза-
заных з маэстром і ягоныя сям'ёй,
спяшаюцца з кветкамі ў руках
засьведчыць яму сваю пашану? Ці
ж гэта не фэномэн, годны сацыя-
лягічнага даследаванья? Зрэшты,
Анісімав імі се ў прасторы прамы-
нага паху? Ці ж гэта не фэномэн,
годны сацыяльна звязаць се з
заслужанымі архестрантамі?
(Гэткіх «дробязэў», як праграмкі,
у Філіармоніі ня бачылі ўжо з
вясны, бо ў канцэртным аддзеле
сапсаваўся кампютар). Філіарман-
ічныя архестранты аж трымцелі
ад нецярпілівасці, чакаючы на
непазыбжны посьпех пад чуйным
кіраўніцтвам гэтым звягніцага
дырыжора. Народ — з квіткамі і
без квіткоў — валам валіў у залю;
людзі стаялі нават у праходах. І
гэта тая самая публіка, пра якую
маэстра аднойчы ў прыпадку
шчырасьці сказаў, што яна «па-
дзізчаму наўная і часта пляс-
кае недарэчы»!

У лепшых традыцыях урачы-
сты выхад дырыжора аддзягнуўся
на добрых 20 хвілінай. Напру-
жаныне паступова ўзрастала;
урэшце нязъменна красамоўны
Уладзімер Шаліхін паведаміў ша-
ноўнай публіцы пра пачатак но-
вага навучальнага году і «цалкам
лягічна» авясціў першы нумар

ТЭМА

ром суседняга дому. Ну, вядома, на маё «арыгінальнае» патаньне, ці ня родзіч ён Вінцэнт Іванавіч, адказаў няпашуна. Пераканаўшыся, што я ня злодзеяй, мужыкі пайшли па сваіх люцінскіх справах. А я колькі часу стаяў, гледзячы на малаяўнічы пэйзаж, які мала зъяніўся ад часу напісання гэтых радкоў:

Дом стаіць на пагорку — лес вокал, алешикі,

Сад за домам, а ў садзе — ігрушки, чарашні.

З ганка ступіш і бачыш — лес воддаль, яліны...

Дзеліць лес напалам стужка сіней Люцыны...

Невялічкая рэчка, ды рыбы ў ёй поўна,

А пры рэчцы — крыніца з вадою цудоўнай.

Зъleva, быццам дыван, луг стракаты квітнее,

А на лузэ бярозка там-сям зелянне...

Ну, канечне, лес адступіў, крынічка зарасла травою, перакрытая плацінаю Люцына стала возерам. Але не парушанаіа ідылія. Які дальнабачны чалавек быў гэты Дунін-Марцінківіч, што прамяніў Менск на Люцинку. Ці, можа, гэта сама Люцинка натхніла менскага чыноўніка на

напісаньне «Ідылія». Ідеальны моваю. Калі сядзіш на падмурку Марцінківічавага дому, каля вялізнага, карэннага пня, што застаўся ад пісьменнікавай ліпі і аглядзеши навакольле, такім далёкім і дробнымі выглядаюць нашы сёньняшнія проблемы. Усе гэтыя лукашэнкі, абесе, кангрэсы-харты. І ўсё астатніе, што пройдзе-прамільгне, а тут па-ранейшаму будзе ўсё той жа ідеальны беларускі краявід. Агучаны крыкімі пеўня, съмехам хлопчыкаў, што ловяць рыбу ў Люцыне, і ідеальнаю моваю. Не літаратурнаю, а жывую. Нават блакітны камуфляж маёра, што ішоў па дарозе са сваім сябрам, ніколікі не псаваў краявіду. І як тут, скажыце, ія жыць вечнасьцю? І ня быць аптымістам? І адараўца адсюль можа, бадай, толькі паўстаньне.

Колькі, дарэчы, ні глядзеў я на фотапартрэт люцінскага драматурга, заўжды лавіў сябе на думцы, што гэтага чалавека вельмі лёгка ўявіць у сёньняшнім часе — замяні жупан паўстанца на звычайны швэдар ці які пінжал. Таму я и спыніўся ў Першай на зваротным шляху каля адной хаты, гаспадар якой, праста неверагод-

на падобны на той партрэт, корпаўся ў сваім гародзе. Але містыка толькі пачыналася.

Мікола Ганчарык, як адрезкамэндаваўся мне двайнік Марцінківіча, былы настаўнік. Сёння ён на пэнсіі, і займаецца творчасцю. Стварыў у Першай тэатар, дзе ставіць марцінківічавы ды свае ўласныя п'есы, з посыпехам гастроючы па навакольлі.

Увайшоўшы ў хату, я аслупіянеў. За сціплым мурам не-прыкметнага дому хаваліся шляхецкія пакоі. Старадаўні разяль, камінны бронзавы гадзіннік, мармуровае бюро, дубовыя разныя шафы, поўныя фаліянтаў, і безыліч карцін. «Зьбіраю тое-сёе цікавае», — патлумачыў мне гаспадар на мой німы запыт. І паведаміў такую гісторыю:

— Мне пашчасціла знайсці дакументы такія... для напісання «Пінскай шляхты». Адно гумно там разబіралі калхознае і — у шуле... Добрая папка была. Як устанаўлівалі дваранства, шляхта мясцовая абсалютна ня меламагчымасці установіць сваё дваранства. Там судовыя справы былі! І як аддаў аднаму чалавеку... дык цяпер і ня ведаю... дзе і што. А гэта была б па Дуніну Марцінківічу вялікая рэвалюцыя. Суседзі судзіліся. Ён назваў — пінская, а насамрэч — менская. Усё ягоныя суседзі. Цымэрманы, Сапоцкі, Крэйчманы. Усё судзіліся паміж сабой. Гэта быў вельмі цікавы матэрыял. І дзе ён дзеўся? Гэта была б сэнсацыя ў літаратуры беларускай...

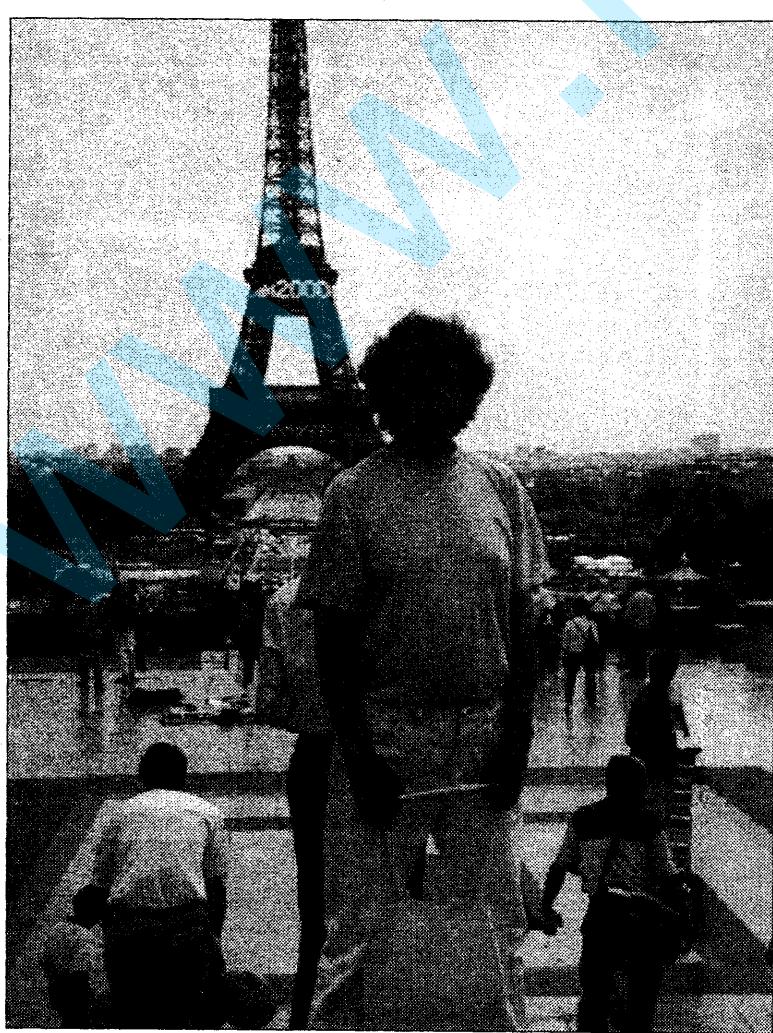
Калі з Люцинкі паехаць у бок Ракава, дык за вёскаю Падневічы можна заўважыць ля самай дарогі парослы лесам пагорак. Праз зеляніну дрэваў

прагляне каталіцкая каплічка ў крыжы. Падымеця да каплічкі. Побач з ёю вы знойдзезе магілу Вінцэнта Дуніна-Марцінківіча. На менскага чыноўніка, кім быў пры жыцьці. А беларускага клясыка. Кім застаўся. Я шмат бачыў магіл, але такай не прыгадаю. Ніводнага чалавека навокал, толькі дарога, што хаваецца ў лесе, неба над касцёльнімі крыжамі, ды род-

ная, прыгожая зямля. У якую тут, па сканчэнні жыцьцёвай працы, легчы — пачэсна. Зірніце на краявід, што адкрываецца з пагорку. Калі вы чалавек не абыякавы да гэтай зямлі, вас ня будзе болей мучыць пытаньне — у чым жа сэнс жыцьця ў смерці. Далігог, не ў скаваных стагодзьдзе таму і скрадзеных учора доказах вاشага «дваранства».

ПАРЫЖАМ

праграмы: «Верасень. Паляванне» з цыклу П. Чайкоўскага «Поры году». Гэткая асацыяцыя падалася мне крыху дзіўнаватай — хаца б таму, што засталося няўзыўтленым, хто я на каго мусіць паляваць: ці настаўнікі на вучняў, ці наадворт? Плённаму роздуму перашкодзіў страшніны грукат аркестру: п'еса пачалася. Гучны старт не абяцаў спакойнага фінішу.

Аднак далей было лепей, бо наступным нумарам быў Фартэяныні канцэрт мі-мінор Ф. Шапенна; у ролі саліста выступаў сын дырыжора, 15-гадовы Аляксандар Анісімаў. І гэта была адзінай прыменна нечаканасці першаверасьнёўскага вечара. Калі пасыль бравурнага аркестравага tutti зайграў раяль, у паветры дыхнула нечаканай съвежасцю. Нячаста сустрэнеш на нашых эстрадах піяніста, які б іграў Шапенна цалкам натуральна, без усялякай афектацыі, і прытым прыгожа і сардэчна. Воси толькі рукі ў яго не заўжды выконваюць тое, чаго хоча сэрца і галава. І гэта той пухлявы і кучаравы капрызны анёлак, які зусім яшчэ нядаўна пад дружнімі съмех публікі дырыжаваў оперным аркестрам? У той навагодні вечар Сашы Анісімаву было дзесяць. У адзінаццаці ён публічна выконваў рэ-мінорны канцэрт Баха. Играў ён яго, канечне ж,

зусім па-дзіцячаму — нязграбна і съмешнавата, — але пад пільным наглядам тэлекамітраў. Балькі надта клапаціліся пра тое, каб Саша вучыўся ў найлепшых пэдагогаў: перадавалі яго ад Крымэра да Гарбуновай, потым зноў прапасіліся да Крымэра... Цяпер ён вучыцца ў Парыскай кансерваторыі. Салідная фірма! Калі б да гэтай саліднасці яшчэ ў крыху прафэсіонализму! Здаецца, пасыль Парыжу юны Анісімаў будзе мусіць яшчэ доўга давучвацица ў Менску.

Пасыль антракту сямейны парад доўжыўся далей, але цяпер ужо эстафета перайшла да бацькавай дачкі. Упершыню ў Менску выконваўся «Даведнік па аркестры для моладзі» Б. Брыгтэна; тэкст чытала Любя Анісімава — рослая і статная бляндына з тварам і фігурай старжытнаграэцкай статуі, з асльяпільнаю гарэзлівію ўсмешкаю і грацыёзнай высакароднасцю ў кожнай клетачцы цела. Да таго ж, на ёй была бездакорная сукенка колеру марской хвалі, так што глядзець на гэтую прыгажуню было чыстай асалодай. Асабліва ў тых нядоўгіх хвілінах, калі яна маўчала, бо пад час сваіх маналёгіяў настрашнна шаплявіла: дзвінай і недарвальнай загана для студэнткі Маскоўскага тэатральнага вучэльні імя Шчукіна.

У кожным выпадку, за ўсімі

гэтымі назіраньнямі я амаль не заўважыла ні аркестру, ні дырыжора. Але надышоў момант, калі Анісімаў-бацька ўрэшце застаўся сам-насам з аркестрам, нібы тарэдор з быком. І загучала Прэлюдия да «Пасыльцаў дэйнага адпачынку фойна» К. Дэбюсі — твор зусім вясенскі, поўны съпёкі і непрыхаванай, вытанчанай эротыкі. Тут маэстра паказаў ўсё, на што ён здольны. Ён віргузына кіраваў выкананнем, не ўпускаючы найдраннейшай дэталі і не разъменьваючыся на таннае штукарства. Ён быў засяроджаным і натхнёным, мудрым і паэтычным, ён прасякаў да самых глыбінёй музыкі... А тым часам у аркестры панавала восень, «аздобленая» бруднымі гукамі вальторнаў (хай бы яны ўвогуле не іграли, гэтыя вальторны!). Тая самая гісторыя здарылася і з «Вальсам» М. Равэля: музыка, поўны пазі і таямніцы, выйшла бессенссоўным зборам разрозненых гукаў. Цуд не адбыўся. Вада не ператварылася ў віно, нягледзячы на псыхатэрапеўтычныя запэўнівальні з боку дырыжора, што стаі аркестру яшчэ не безнадзеі. Музыка, пра якую мы марым, яшчэ не нарадзілася; але публіка з задаваленіем пляскала ў далоні. Што гэта? Марія дырыжора ці магія Парыжу, якая дзейнічае мацней за ўсякую музыку?

Юлія Андрэева

ТАЎРО НЯСЛАЎЯ НА ЗМАГАРОХ З ГІЛДЕРЫЗМАМ

Юры Грыбоўскі

На працягу ўсяго паваенна-
га часу пра ўдзел беларусаў у
другой сусьветнай вайне на баку
заходніх хаўрусынікаў анічога не
гаварылася. Радзіма не знайш-
ла нікай іншай падзякі гэтым
вайскоўцам, якія пры канцы 40-
х павярталіся ў Беларусь, як
кайданы і высылка. Гэта адбыло-
лося ўначы з 31 сакавіка на 1
красавіка 1951 году, калі з тэ-
рыторыі БССР органамі МГБ
былі арыштаваны і вывезены
у Іркуцкую вобласць былыя
жаўнеры войскаў альянтаў. Гэт-
кая ж акцыя савецкіх карных
органу была праведзеная ў су-
седній Віленшчыне, дзе такі лес
напаткав сорак жыхароў. Разам
з вайкоўцамі былі выселены
іхны сем'і. Да далёкага Іркуц-
ку шмат хто гэтак і не даехаў,
сканаўшы па дарозе.

Трагічную падзею звыкла
называць высыпкай «андэрса-
даў». Пасыль дамовы паміж
польскім эмігранцікам урадам
Уладыслава Сікорскага і са-
вецкім ад 23 жніўня 1941 году
аб стварэнні на тэрыторыі Са-
вецкага Саюзу Польскага Вой-
ска з ліку польскіх ваенна-
палонных, якія знаходзіліся ў са-
вецкіх лягерах яшчэ з верась-
нёўскай кампаніі 1939 году, у
шэрагі наставораных частак
патрапіла надта шмат жаўнероў
беларускага паходжання. Няг-
ледзячы на сваёй няпольскай па-
ходжанні, яны, з мэтай хутчэй
паводзіцца перасльеду савецкіх
карных органаў, на правох бы-
лых грамадзянаў II Рэчы Пас-
палітай, рынуліся ў Армію Ан-
дэрса. Сярод іх быў недзе і брат
Ларыс Геніуш — Аркадзь
Міклашэўскі, які загінуў у
Італіі ў ліпені 1944 году падчас
баёў на Адрыйтычным узбя-
рэжжы, а не пад Монтэ-Касына —
як уважалася раней. Павод-
ле звестак саміх удзельнікаў і
съведкаў, беларусы складалі на-
менш як 30% ад агульнай коль-
касці асабовага складу
Польскага Войска ў СССР. У
складзе Арміі Андэрса нашы
землякі прайшлі праз Ірак, Па-
lestynu, Эгіпет, а таксама баё-
вае хрышчэнне ў славутай іта-
льянскай кампаніі, скончыўшы
свой баёвы шлях у 1946 годзе ў
Ангельшчыне. Каля трохсот на-
шых суйчынікаў палеглі ў часе бітвы за Монтэ-Касына. У
1951 годзе мясцовыя вайсковыя
могілкі наведаў тагачасны прэ-
зыдэнт Рады БНР інжынэр Міко-
ла Абрамчык і ўстанаўваў памяць
палаеглых землякоў.

Менавіта былыя вайскоўцы
з войска заходніх хаўрусынікаў
сталіся на эміграціі стрыжнем,
вакол якога пачаў яднацца беларускі
вайсковы рух па-за межамі Беларусі. Но ж некаторыя
беларусы знаходзіліся ў склад-
зе адной з элітных частак, вар-
тавой роце пры камандаванні
Польскага Войска на Сярэднім
Усходзе, як, напрыклад, урад-
жэнец Лідчыны Браніслаў Ка-
чалка. Жаўнеры-беларусы ад-
разыніваліся сваім геральдизмам і
засяяцьцю ў часе бітваў.

Сярод вывезеных у Іркуц-
ку шматкі паводзіліся ў 1951 годзе ёсьць

шмат вайскоўцаў, якія бралі
ўдзел у баёвых дзеяньнях ня-
толькі ў Італіі, але і ў Францыі,
Бельгіі, Нідерландах, Абстраві-
ны, якія закінулі простых беларус-
кіх сялян у Заходнюю Эўропу і
прымусілі апрануць віраты-
змамі брытанскага жаўнера — роз-
ныя.

Па-першае, частка беларусаў
апынулася на Брытанскіх вы-
спах і была ў ліку ахвотніцаў,
што спрычиніліся да дапамож-
най жаночай службы лятунаўства.
На лёсах гэтых людзей магчы-
ма правесці парабаныне зъ-
ящчэ аднымі беларусамі — сяб-
рамі Вайскова-Дапаможнай
Службы Моладзі, якім давяло-
ся аблугаўцаў лётніцтва Люфт-
вафэ. Тады, калі адны суай-
чыннікі вартавалі неба Нямеч-
чыны ад бамбаванняў заходніх
хаўрусынікаў у шрагах ня-
мецкіх зэнітчыкаў, іншыя — на
брытанскіх самалётах — суп-
рацтвялі ім. Вось гэткі бязъ-
літасны віхраслуп чужацкай
вайны. Пасыль віратызма на
бацькаўшчыну рэжым не паш-
кадаваў анікога з іх.

Іншая частка беларусаў ах-
вотнікамі спрычиніліся да
польскіх вайсковых злучэнняў
пад брытанскай камандай, да
вайны жывучы ў Бразыліі і Ар-
гентыне. Гэта тыя, хто ў міжва-
нны час падаўся з Заходнім
Беларусі за акіян у пошуках леп-
шай долі.

За дабрамужнасць шэраг
нашых землякоў былі ганараваны
брыйтанскім і польскім вай-
сковымі ўзнагародамі — Зоркай
вайны 1939-45, Зоркай Нямеч-
чыны і Францыі, а таксама Пан-
цырным знакам і рознымі дыві-
зійнымі памяткамі. Героямі 1-
ай Панцырнай Дывізіі былі беларусы
Мар'як Чаховіч з Драгічыны,
Станіслаў Малецкі з Ваў-
кавыску, Вацлаў Саўка са Шчу-
чына, Браніслаў Бамбальскі і
Станіслаў Петрашкевіч з Пас-
таўшчыны і шмат іншых. Сваёй
крыўёю яны пракладалі шлях да
перамогі ў часе змаганняў у
Паўночнай Францыі, Заходній
Нямеччыне, Галінды і Бельгіі
з лета 1944 году і да канца вайны —
пад Аренам і Брусэлем, Амстэрдамам і
Дусэльдорфам. З 928 дэпартаваных
з тэрыторыі савецкіх Беларусі ў Літву
былых вайскоўцаў Польскіх Зброй-
ных Сілаў на Захадзе (ПЗСЗ) —
29 жаўнероў 1-ай Панцырнай
Дывізіі, якія ваявалі на вышэй-
згаданых тэатрах баявых дзеянь-
няў. Астатнія — вайскоўцы 2-
га польскага Корпусу, які змана-
гаўся ў Італіі.

Акрамя беларусаў, якія слу-
жылі ў гэтакіх кшталту вайскоў-
вых фармаваннях, былі тэя, хто
дбай пра перамогу ў вайскоў-
вым лятунаўстве заходніх хаўрусы-
нікаў. Савецкія падручнікі па
гісторыі пішуць пра вычыны лёт-
нікаў Пакрышкіна альбо Кажадуба,
вядомы нам Гастэла, але

мала хто ведае, што пілёты-беларусы
Каралеўскіх Ваенна-Па-
ветраных сілаў змагаліся з во-
рагам у нябесах Ангельшчыны,
Нямеччыны, Францыі і Галінды.
Адзін з гэткіх слынных зем-
лякоў — Язэп Дзярэгоўскі, які

паходзіў з Лідзкага павету. Ён
у міжваенному часе служыў у
польскім вайсковым лятунаўству,
таму апынуўся ў лістападзе 1942
году ў Вялікай Брытаніі, дзе быў
скіраваны ў дывізіён зынішчаль-
нікаў. Пасыль вайны ён быў га-
нараваны Мэдалём лятунаўства,
Мэдалём Вайны 1939-45 і інш.
Наша зямлячка з Валожынчыны

Амеля Жвірка ў часе вайны
апынулася на Брытанскіх вы-
спах і была ў ліку ахвотніцаў,
што спрычиніліся да дапамож-
най жаночай службы лятунаўства.
На лёсах гэтых людзей магчы-
ма правесці парабаныне зъ-
ящчэ аднимі беларусамі — сяб-
рамі Вайскова-Дапаможнай
Службы Моладзі, якім давяло-
ся аблугаўцаў лётніцтва Люфт-
вафэ. Тады, калі адны суай-
чыннікі вартавалі неба Нямеч-
чыны ад бамбаванняў заходніх
хаўрусынікаў у шрагах ня-
мецкіх зэнітчыкаў, іншыя — на
брытанскіх самалётах — суп-
рацтвялі ім. Вось гэткі бязъ-
літасны віхраслуп чужацкай
вайны. Пасыль віратызма на
бацькаўшчыну рэжым не паш-
кадаваў анікога з іх.

Сярод дэпартаваных нельга
найтичынікі вайскоўцаў Мікалая Ігнатоў-
скага з Кобрыну, які падчас
другой сусьветнай вайны вя-
рнуўся з Аргентыны, дзе да гэ-
тага жыў, і далучыўся да Ка-
ралеўскага Ваенна-Марскага фле-
ту, застаўшыся брытанскім мат-
росам ажно да восені 1947 году.

Вядомыя таксама моманты,
калі пры в вызваленіі войскамі
заходніх альянтаў Францыі і За-
ходній Нямеччыны ў шыхты
іхных фармаванняў уступалі
беларусы з ліку г.зв. «остар-
байтэраў», вывезеных раней на
прымусовыя працы, гэтак
зрабіў нейкі Станіслаў Ка-
ноўскі. Даволі малавядомы
факт, што ў Італіі падчас штур-
му ўзвышша Монтэ-Касына 2-
м Польскім Корпусам у траўні
1944 году, да заходніх хаўрусы-
нікаў пераходзілі абаронцы —
німецкія вайскоўцы беларуска-
га паходжання. Якія потым
прадоўжылі свой шлях да
перамогі ў часе змаганняў у
Паўночнай Францыі, Заходній
Нямеччыне, Галінды і Бельгіі
з лета 1944 году і да канца вайны —
пад Аренам і Брусэлем, Амстэрдамам і
Дусэльдорфам. З 928 дэпартаваных
з тэрыторыі савецкіх Беларусі ў Літву
былых вайскоўцаў Польскіх Зброй-
ных Сілаў на Захадзе (ПЗСЗ) —
29 жаўнероў 1-ай Панцырнай
Дывізіі, якія ваявалі на вышэй-
згаданых тэатрах баявых дзеянь-
няў. Астатнія — вайскоўцы 2-
га польскага Корпусу, які змана-
гаўся ў Італіі.

Лёсі беларусаў, што вая-
валі на заходніх франтох дру-
гой сусьветнай вайны, адрозні-
ваюцца. Але ў савецкай краіне
яны былі непатрэбны, бо было
дастактова чынага ўздзелу бе-
ларускага народу ў барацьбе з
ворагам на баку адной Масквы.
Больш за тое, яны разглядалі-
ся як «носьбіты і распаюсідже-
вальнікі буржуазнага ладу
жыцця, шпіёны іншаземных
выведак», бо працяглы час
жылі ў Ангельшчыне.

Як узгадвае адзін з былых
жаўнероў ПЗСЗ, капрал Язэп
Жамайдзін, які прайшоў праз
Бельгію ў Італіі, на допытах прыму-
шлі называць сябе шпіёнам.
Падчас ператрусу карнымі орга-
намі былі сканфіскаваны ўсе
памяткі пра службу ў бры-
танскім войску — Памятны
Крыж Монтэ-Касына, фотаз-
дымкі службоўцаў.

Гэта толькі ўрывак з гісто-
ры... Гісторыі невядомага жаў-
нера-беларуса, пагалоскі пра
якога чуліся нават у далёкай
Італіі, дзе ён пакінуў на тамтэй-
шых вайсковых могілках блізкіх
сяброў і папросту землякоў.

КАЛЯНДАР

1 верасня 1925 г. у Менску пачаў працаўца Габрэйскі рабочы ўніверсітэт. Каб паступіць у гэту вышэйшую навучальную установу, трэ было умець чытаць на ідиш, па-расейску, а таксама ведаць чатыры арытмэтычныя дзеяньні.

3 верасня 1925 г. у Менск вя-
нуўся Мітрафан Доўнар-Запольскі.

Вярнуўся з Баку, дзе працаў пра-
рэтарам ўніверсітету і прафэсарам пол-
ітэхнічнага інстытуту. Заснавальнік на-
цыянальнай гістарыяграфіі, доктар

гістарычных навук (1905 г.), сакратар
археаграфічнай камісіі пры Маскоўскім
археалагічным таварыстве, дырэктор
Вышэйшых жаночых курсаў, Кіеўскага
камэрцыйнага інстытуту. У 1919 г. была

выдадзеная на асноўных эўрапейскіх
мовах ягоная кніжка «Асновы дзяр-
жаўнасці Беларусі», у якой гісторык
абгрунтаваў права беларусаў на сама-
вызначэнне і стварэнне нацыяналь-
най дзяржавы. З 1922 г. Мітрафан Доў-
нар-Запольскі ў Азэрбайджане, дзе

займаўся выкладчыцай дзеянасцю, быў
начальнікам Упраўлення прымис-
ловасці і гандлю АзССР, заснаваў сель-
скагаспадарчы і гандлёва-прамысловы

музей Азэрбайджану. Па віраты-
зма пра кантроль над узбраненнямі.
У 1925 годзе былі падпісаны Гельсын-
скія пагадненіні, міна запаволенага
дзеяния, закладзеная пад камуністыч-
ную систэму.

На прэзыдэнцкіх выбарах 1926 г.
Джэральд Форд ішоў у пары з кандыда-
там у віцэ-прэзыдэнты сэнатарам Ро-
бэртам Доўлам, які выступаў у Кангрэ-
се ў абарону беларускага дысыдэнта
Міхася Кукабакі, аднак прайграў дэмак-
рату Джымі Картеру.

У 1600 г. памёр Даніла Ланчыцкі
(Даніэль з Ланчыцы). Даніла Ланчыцкі
нарадзіўся ў Польшчы, у 1562 г. пера-
ехаў у Нясвіж, дзе надрукаваў 11 кніг,
утым ліку Новы Запавет і Катэхезу Сы-
мона Буднага. У першай палове 70-х
працаў пра Кангрэс народу БНР, быў
рассыпаны ў друкарні. У 1929 г. яго
абвінаваць на національнасці, забля-
кующы абарынне акадэмікам АН СССР,
датэрмінова адправіў на пэнсію.

4 верасня 1925 г. на пасяджэні
Прэзыдэнту ЦВК БССР

НАВІНЫ

Будзе ў Полацку Святая Ганна

Мэр Полацку Уладзімер Тачыла ў газэце «Полацкі веснік» пра-панаваў узнавіць касьцёл Св.Ганны. Рэшткі гэтага храму захаваліся ля бернардынскіх муроў. Гэты касьцёл быў пабудаваны у 1758 годзе на левым беразе Дзвіны ў комплексе бернардынскага кляштару. У 1832 годзе расейскімі ўладамі кляштар быў скасаваны, а касьцёл перададзены праваслаўнай царкве. Храм, пасля нязнанай перабудовы, пачаў называцца царквой Івана Багаслова і дзеянічай яшчэ ў 20-х гадох, але неўзабаве энкаўдисты прыстасавалі памяшканыні былога кляштара пад вязьніцу. Менавіта адсюль пачынаўся пакутніцкі шлях для дзеянічай тысячу жыхароў Полацчыны. Пасля другой сусветнай вайны жылыя карпусы бернардынскага кляштара прыдаліся пад псыхіятычную лякарню, дзе яна месціцца па сённяні. Руіны касьцёлу Св.Ганны – адзінае съведчанне пра шматлікія полацкія касьцёлы, якія існавалі яшчэ напачатку XX ст.

В.К., Полацак

Анішчанка сышоў з року

Шмат хто з аматараў беларускай маладзёжай музыкі ведае на-навапалацкім Сяргея Анішчанку. Музычныя крытыкі на раз называлі яго пачынальнікам айчыннай рок-музыки.

Напрыканцы 80-х Анішчанка стварыў адзін з першых беларускамоўных рок-гуртоў «Пошук», на працягу 90-х пэрыядычна ладзіў у Навапалацку рок-фестываль «Рок-кола». Але сёлета Сяргей, так бы мовіць, змяніў жанар – заняўся выключна духоўнай музыкай. Здарылася гэта пасля таго, як ён далучыўся да мясцовых рымска-каталіцкай грамады. Разам з навапалацкай Таянай Малухінай ён стварыў дuet і запісаў касету рэлігійных сыпеваў «Царства любові». Спэцыялісты адзначаюць высокі прафесійны ўзровень гэтай працы.

29 жніўня ў Навапалацкім цэнтры нацыянальных культуры адбыўся канцэрт дуэту Анішчанка–Малухіна. Музыкі ўразілі сваім выкананнем слухачоў. За непрацяглы час яны стварылі цалкам новую праграму на пяціары гадзіны. Летам дуэт ужо зрабіў некалькі выступаў. У сярэдзіне жніўня Анішчанка–Малухіна былі запрошаныя ў Росіцу Верхнедзвінскага раёну на ўрачыстасць з нагоды бэатыфікацыі айцоў-марыянаў Антона Ляшчэвіча і Юр'я Кашыры.

Васіль Кроква, Полацак

Храм вярнулі з забыцця

Віцебская зямля хавае яшчэ шмат цікавага для дасьледчыкаў

КУЛЬТУРА

СУТОКІ

*Найдаунейшы ў Беларусі
народны фотаклюб
«Менск» на свае 40-я
годкі зладзіў фестываль
мастакаў фатаграфіі*

У залах Гісторычнага (ул. Маркса), Літаратурнага (у Траецкім) музэяў і Нацыянальнай бібліятэці прайшлі выставы фотамайстроў «Менску» ды ягоных замежных сяброву ў рамках фестывалю, што называўся «Сутокі». На выставе «Рэтра-2» былі прадстаўленыя працы клясыкаў беларускай фатаграфіі 60-80-х гадоў Уладзімера Няхайчыка, Самуіла Левіха, Віктора Ганчарэнкі, Міхася Жылінскага, Юр'я Васільева. У Юр'я Васільева, які ачольваў фотаклюб 21 год, прайшла ў персанальная выставка.

Нацыянальны музэй гісторыі і культуры дастаў са сковішчаў арыгіналы працаў фотомайстроў мінулага й пачатку нашага стагодзьдзя (з 1860-х па 1920-я гады). На ўласныя вочы можна пабачыць здымкі Майселя Напельбаўма, Яна Булгака, Антона Прушынскага – у тым ліку вядомы партрэт Дуніна-Марцінкевіча, ды яшчэ 13 менш вядомых ці зусім невядомых аўтараў.

Што цяпер ствараецца ў «Менску», прадэмансстралі дэльце выставы здымкаў, зробленых у 90-х – уласна клубная й міжнародная выставка піктарыяльной фатаграфіі. Сярод удзельнікаў міжнародной выставы – берлінец Ёрг Айнэр, беспасярэдні ўдзельнік жыцця клубу ў 70-х, падчас свайго студэнтства ў Менскім палітэхнікуме.

Піктарыяльная – значыць, ізъ змененай, трансформаванай нейкім чынам выявай. Трансформаваць яе мастак можа на розных стадыях працы над фотакарцінай і рознымі шляхамі – ад звычайнага танаванья да лічбавай апрацоўкі.

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦІЮ

Беларуская энцыклапедыя: У 18 т. Т. 10: Малаязія – Мугаджары / Рэдакцыйная камітэта: Г. Пашкоў ды інш. – Менск: Беларуская энцыклапедыя, 2000. – 514 с.: іл. – Наклад 10 000 ас. ISBN 985-11-0169-9 (т. 10). ISBN 985-11-0035-8

Найтамнейшы. Вы прыдаеце апошні том «Беларускай энцыклапедыі», калі сяячнасна зъвернёцца ў шапкі выдавецтва, дзе гэтая кніга каштует на шмат танчын, чым у кнігарнях – 1062 рублі.

А. Семяновіч. **З прахылагаў перажылага.** – Менск: Беларускі кнігазбор, 2000. – 316 с. – Наклад 200 ас. ISBN 985-6318-88-2

Мэмыры беларускага літаратуразнаўца Антона Семяновіча (нар. 1917 г.) – съвядчаныя прачас, у якім чытаны амаль цэлага ХХ ст. давялося жыць і працаваць аўтару.

Кантактны дыяліг: інфармацыйна-аналітычны бюлётэнь грамадской арганізацыі «Міжнародная асацыяцыя беларусаў» і грамадской арганізацыі «Беларуское таварыства дружбы й замеж-

Фота Генрыха Рагазінскага

Прыгожага ды цікавага на выставах шмат, і нават дзіўнае ёсьць. Гэтак, польскія фотамастакі прадэмансстралі свае творы ў тэхніцы «гумы»: гэта калі «пішуць съятлом» не з дапамогай срэбра па фотапаперы з жэлятынавай асновай, а з дапамогай пігментаў па акварэльнай паперы, прапітанай смалой афрыканскай акацыі, «гумай». Прычым фотакарціна ная проста здымаемаецца й друкуецца, а амаль што пішацца. Праца вельмі ціккая, але мастак можа быць спакойным за долю свайго твору.

Для фотамастакаў фестываль скончыўся пленэрам на Іслачы, у родных мясьцінах В. Дуніна-Марцінкевіча. А нам засталіся выставы, якія можна наведаць.

Дзяніс Носаў

старэнкай цэрквой Св.Мікіты дэйнічай ўніяцкі санктуары – адзіны ў Польшчы. У Кастамалоты зъехаліся блізу 20 чалавек – прадстаўнікі практычна ўсіх беларускіх уніяцкіх суполак. Удзельнікі рэкалекцыяў зрабілі пілігрымку ў суседнія мястечка Кодынъ. У Кодынскім касьцёле, быўм уніяцкім храме, захоўваецца славуты абраз Маці Божай Цудатворнай, які, згодна з легендай, быў скрадзены магнатам Вялікага Княства Літоўскага Мікалаем Сапегам у Папы Рымскага.

Васіль Кроква

матр'ялоў: архіўныя дакументы пра Слуцкі збройныя сувязі з замежнымі краінамі». № 7–8, 2000. – Менск, 2000. – 64 с.: іл. – Наклад 299 ас.

Галоўная тэма выпуску – беларуская дыяспара. Гісторыя штамаграцэнзіяў.

Менск: Фотальбум. У беларускай, ангельскай і расейскай мовах / Складальнік і аўтар тексту В. Аникін; Фота Г. Ліхтаровіча ды інш.; Мастак В. Мішчанка. 2-е выданне. – Менск: Беларусь, 2000. – Наклад 5000 ас. ISBN 985-01-0216-0

Гэты альбом упершыню выйшаў у дні «съятла» 930-гадзьдзя з днём разбурэння Менску войскамі кіеўскага князя ў 1067 г. У альбоме ёсьць колкі цікавых ілюстрацій, але, як і за савецкім часам, бальшыню выявяў складаюць краявіды спальных раёнаў ды адміністрацыйных будынкаў паваенага часу. Каштует 1700 рублёў.

Спадчына. № 3, 2000. – Менск, 2000. – 224 с. – Наклад 1684 ас. ISBN 985-0236-1019

Гэты нумар «Спадчыны» вылучаецца сярод папярэдніх наўзядчайных колькасцю ўнікальных

матр'ялоў: архіўныя дакументы пра Слуцкі збройныя сувязі з замежнымі краінамі». № 7–8, 2000. – Менск, 2000. – 64 с.: іл. – Наклад 299 ас.

Галоўная тэма выпуску – беларуская дыяспара. Гісторыя штамаграцэнзіяў.

Менск: Фотальбум. У беларускай, ангельскай і расейскай мовах / Складальнік і аўтар тексту В. Аникін; Фота Г. Ліхтаровіча ды інш.; Мастак В. Мішчанка. 2-е выданне. – Менск: Беларусь, 2000. – Наклад 5000 ас. ISBN 985-01-0216-0

Гэты альбом упершыню выйшаў у дні «съятла» 930-гадзьдзя з днём разбурэння Менску войскамі кіеўскага князя ў 1067 г. У альбоме ёсьць колкі цікавых ілюстрацій, але, як і за савецкім часам, бальшыню выявяў складаюць краявіды спальных раёнаў ды адміністрацыйных будынкаў паваенага часу. Каштует 1700 рублёў.

Спадчына. № 3, 2000. – Менск, 2000. – 224 с. – Наклад 1684 ас. ISBN 985-0236-1019

Гэты нумар «Спадчыны» вылучаецца сярод папярэдніх наўзядчайных колькасцю ўнікальных

матр'ялоў: архіўныя дакumenty пра Слуцкі збройныя сувязі з замежнымі краінамі». № 7–8, 2000. – Менск, 2000. – 64 с.: іл. – Наклад 299 ас.

Галоўная тэма выпуску – беларуская дыяспара. Гісторыя штамаграцэнзіяў.

Менск: Фотальбум. У беларускай, ангельскай і расейскай мовах / Складальнік і аўтар тексту В. Аникін; Фота Г. Ліхтаровіча ды інш.; Мастак В. Мішчанка. 2-е выданне. – Менск: Беларусь, 2000. – Наклад 5000 ас. ISBN 985-01-0216-0

Гэты альбом упершыню выйшаў у дні «съятла» 930-гадзьдзя з днём разбурэння Менску войскамі кіеўскага князя ў 1067 г. У альбоме ёсьць колкі цікавых ілюстрацій, але, як і за савецкім часам, бальшыню выявяў складаюць краявіды спальных раёнаў ды адміністрацыйных будынкаў паваенага часу. Каштует 1700 рублёў.

Спадчына. № 3, 2000. – Менск, 2000. – 224 с. – Наклад 1684 ас. ISBN 985-0236-1019

Гэты нумар «Спадчыны» вылучаецца сярод папярэдніх наўзядчайных колькасцю ўнікальных

Людка Сільнова

ПІЯНЭРСКАЕ ЛЕТА

Нізка вершаў

Прадчуванье

Зыніму шлем. Сокну з дню матацика. Пахне вечар каханьнем нязвыкла...
Замест крага і куртакі новае – На мне тонкая сукня чывроная...
У валасах, ветрам зблытах днём, – Як лілея палае агнём...
О, адкуль гэта музика-рызыка? Пах півоняў і руж, барбарыс?..
Да барвовай цаглянай съянія
Дакрануцца ляціць мae сны.
Мae мары... і хутка яно
Распачнецца, начное кіно!
За вячэрай нічога ня ем...
(«Дзе вы там, матацикал і шлем?...»)

Далоні ў далоні

Як люблю я ня скроня да скроні,
А з чужынцам – далоні ў далоні!
Паміж намі – нябачае шкло!
Наши жыцьці ўсяго толькі – тло
Ці асвойтаны земляў паўсфера! Мы – памежнікі. Мы – піянэры.
Вочы ў вочы... і рэха – у рэха...
Два сусветы. І два чалавекі.

Вогненны мёд ночы

О, ён ня можа не падабаца, Час, калі наступае дванаццаць!
Бо ад яго да гадзіны першай – Глыбокай ноччу ліоцца верши.
Як быццам мёд са збанку рудога – Пустога цела і маладога.
Агністы мёд цячэ на падлогу, і я зьбіраю яго патроху.

Верш пра вершы

Нехта знаёмы – і быў ён ня першы – Шыра сказаў: «Не люблю чытаць верши!»
Як бы над шытам старая страла – Ўжык! – праляцела і ў горла ўвайшла.
Гэтак балюча заўсёды мне чуць, Як тыя верши ўніжаюць, клянуць!..
Верши, на погляд паставы мой, – Вершнікі ў полі за Сіній гарой.
Верш, калі ён свайго імені варты, – Воін, імлівы, магутны іупарты!..
Верши пісаць – гэта слабасць? Прырода? Верш – гэта ў венчасць вандрука! Прыгода!
...Цягнуцца слова – вазы піянэраў – Па бездарожжы празрыстых амэрык.

Піянэрскае лета

На лета –
Анікуды не паеду я,
А ўведаю таго, каго ня ведаю.
Ён для мяне,
Мяркую я цяперака, –
Мой Новы Свет,
Цнаглівая Амэрыка.
Хто ў Мальту,
Анатолію ці Лідзю, –
Як – да цябе
імкнуся, мая «індыя».
Якім бы імем
Ты ні называлася,
Мяне навек ураз
Зачаравала ўсі!

Хай памылюся
(Хто не памыляецца?),
Але – зьдзіўляюся!
(Жыць – і не зьдзіўляцца?...)

Мой карабель імкне!
Аддаць швартовы!
...Збрэзша тоненька
Шчанюк партовы.

Будзь гатовы!
Да сур'ёнай, пяшчотнай размовы,
Як да подзвігу, друг, будзь гатовы!
Уступіць у адвечны міжбой –
Дубам стаць і ласкавай травой...

Як каханыня пакліча труба –
Распачнецца абрац-барацьба!
І ня ведаю, гэта – каханыне
А ці войнаў выпрабаваныне?

Заблудзіцца ў лесе начным;
Узысьці над гарою, як дым;
Заляцесь пушанём у страху;
І туманам ахутаць раку...

Гэта дзіўная сінія ноц!
Гэта новая дзіўная моц!
Гэта цвёрды крышталны палац,
У якім нашым душам палац!

Ружовыя півоні

Твае ружовыя півоні
Ў душу мне лезуць, як шліёны –
І размыкаеца яна...

Ператвараеца зіма –
Крыштальна-звонкая карэта –
Ў лістэрка-лужыну: у лета.

Дзяўчына

Інзе
Яна ўзьнікла
Перад вачыма,
Як недаплещены вянок, –
Дзяўчына.

Зялёна-шэрэя,
Імлістая,
Ласкова-гнутая,
Ільдзістая.

Вужака,
Зымейка з нэтраў памяці,
З агнём у валасах –
Ад папараці...

А вочы –
Крылы страказіныя,
Лёт ластаўкі,
Што з прарадзімы.

Вярбы
Два вузкіх, серабрыстых
Лісткі,
Дэльве зынікі зь неба чыстых.

Яна мне ўсмешку падарыла.
Уджаліла? Уваскрасіла?

Напялася – і зынікла зноў
У елках дэён,
Дубах гадоў.

Яе вільготны, крохкі съмех
Накрые сноў пышчотны снег.

Абрус «Лета»

У далёкіх гасцінях –
За тры моры, тры съветы –
Нам паслалі абрус, каляровы, як лета.

А на ім – грушы, яблыкі,
Вішні і сылви, залаты вінаград
І агрэст цёмна-сіні.

На зялёных лістах
Чырванеюць маліны...
Нават яблыкі пах
Мне падаўся няяніны!

«Застаўляць гэткі твор
Мясам, рысам ніварта:
«Беларускае лета!..» –
Я ўсклінула жартам.

«А лімон, вінаград?» –
Нехта мовіць кусыліва...
«Магазінныя, пэўна», –
Дадала я шчасльіва.

Шаўковы шлях

Дакрануцца да моцнай, шурпатаў рукі
Аксамітам айвовым уласнай шчакі...

Непатрэбныя вершы і слова.
Проста Шлях узгадаю Шаўковы.

Тваіх рук а ці рэз вінаград,
Жар пяскы, цень гары, вадаспад...

Караван... і яшчэ караван...
Гэта Біблія? Тора? Каан?

Дакрануцца да роднай шурпатаў рукі
Аксамітам айвовым уласнай шчакі...

Нам пададзены віны мэлёдый
На ахурным сярэбраным сподзе.

Час каханья

Я – мінутная стрэлка,
Ты – гадзіннікавая.
Колькі нам там
Каханыя націкала?

Круг за кругам,
І разам, – бясконца!..

Я – цікаўная поўня,
Ты – сонца.

Ранішні трапейбус

Як я люблю
Перапоўнены менскі трапейбус –
Знак караблю,
Тайны вузел маршрутаў ці рэбус!

Ружы бутон,
Які поўнасцю дню не раскрыўся.
Акардэн,
Які песьняй яшчэ не праліўся.

Быццам павук,
Да карункаў прылеплены ніткай,
Цягнецца з рук
І з паперы
Трапейбус
Той
Менскі...

THE SUN ALSO RISES*

Вінцэс Мудроў

Ужо й ня памятаю – хто мне даў ту кніжку. Танклавую дзетгізаўскую кніжку з пушком на вокладцы і шытом няроўных літараў: «Старик и море»...

Чытаючи гісторыю аб кубінскім рыбаку, аб ягоным змаганні з велізарнай меч-рыбай, я, напавалацкі шкаляр, упершыню адчуў – які мізерны чалавек у парадунанні зь бядзонай глыбінай акіяну, і як самотна яму пад высокім зоркамі.

Гэта потым я прачытаў «Сімерц героя» Олдынгтана, «Трыумфальную арку» Рэмарка, «Чужанцу» Камю, «Майстра і Маргарыту» Булгакава, «Зашклом» Мёрлі і зразумей, што Эксыканская затока – не адзінай прыгожая месцына ў сусвете, а Гэм – далёка не апошняя старонка сусветнай літаратуры. Але тады, дыкканы месцыцідзясятых, майм кумірам быў Гэмінгвей. і я ўрачыста ўмацаваў над пісьмовым столом партрэт – той самы, дзе Э.Г. у швэрды грубага вязання – першага, і як здавалася, апошняга песьняра імлівага Гальфстрому.

Узіму 71-га, падчас вакацыяў, я гасціваваў у цёлкі, што жыла ў Піцеры, і за пяць дзён, не выходзячы з кватэры, прачытаў троны тэмы гэмінгвейскага чыткоўца працаўала бугальтаркай у кнігарні і ў яе было шмат цікавых і рэдкіх на той час кніг). Адну тэміну прачытаць не паслыў і ўзяў з сабой у дарогу. У цягніку, як толькі развіднела, пануруўся ў чытаньне. За ваконамі плылі знявечаныя зімовай адлігай кра-

яўды, над галавой зацята храп жаўнер тэрміновай службы, насупраць, ля ног свайго дзіцёнка, сядзела раскудлачаная цётка, якая ад самага ранку ела крутыя яйкі, поўнячы прастору невыносным яечным смуродам, два дзядзькі з суседняго купэ раз за разам прасілі ў цёткі конаку, а тая ня давала, прамаўляючы адну і ту ў фразу: «Эта для рыбёнка», прыспаная правадніца грымела пустымі пляшкамі, нездадаволена бубнела на дзядзькую: «П'яніцы няшчасныя», а я, водзічы носам па старажынках, чытаў шчымліў раман пра каханье лейтэнанта Фрэдэрыка й мэдэястры Кетрын. Цягнік прамініў станцыю Бычыха – месцыну, дзе нарадзілася май маці – і ў ту ж хвіліну, упершыню ў жыцьці, у души нарадзілася пякучая крыва за матыні краі, у якім, як у вапнавай яме, дагаралі мова, вера і памяць, дзе сінім вагнём згарэлі цэркви і касцёлы, magnaцікі замкі і сялянскія хаты, съявітыя абразы і старадрукі, дзедаўскія гаршкі і бабыны вышыянкі, пайшлі дымам гонар і сумленне, съмеласць і мужнасць, дзе згарэлі лепшыя людзі, а тыя, што засталіся, кешкаліся на дне ямы, пілі «Санцадар», грымелі пустымі пляшкамі, хадзілі на дэмантрасцыі, выракаліся ўсімі съявітага, пісалі заявы аб прыёме ў КПСС, ставілі помнікі людажэрам, стаялі ў бясконных чэргах, съмрдзелі крутымі яйкамі і закарэлымі шкарпэткамі, сцалі на старажытныя муры, завіхаліся на прысядзібных дзялянках, пасіку раскрадалі савецкую дэяржаву, ненавідзелі чэхаў, амэрыканцаў і гэб-

рачай і, прыхоўваючы кемлівую сялянскую ўсмешку, білі ўладкі крамлёўскім валарадарам.

... Мэдэястра Кетрын памерла падчас родаў, і я з уздыхам паклаў кніжку ў торбу; жаўнер пакінуў храпсці і з вокладчыкам «Ой, бля-а» зьевесі долу съмрдзючы ногі; правадніца прабегла па вагоне, шматкроці прагарлаўшы «Здавайце пасыцелі!» і ў гэты зорны міг цягнік тузануўся, матлянуўся на стрэлкі і запаволі хаду. Цягнік набліжайся да станцыі Віцебск, а душа мая, тузануўся пад дыхніцай, пачала ад той хвілі няўмольна набліжацца да свайгі галоўной станцыі, на якой даўно ўжо не затрымліваліся души тутэйшых людзей, і якая насыла грувасткую назыву Беларушына.

Доўгіх чатыры месяцы я жыў пад уражаннем гэмінгвейскай прозы. Мне прагласія пабачыць далёкія краіны, мне карцела, па прыкладу старога Сант’яга, лавіць тунцоў і марлінаў, сядзець у паўднёвай каварні «Сэлект» і піць кактэйль «Джэк роз», ляжаць у цену раскідзістага баабаба і неадрэўна глядзець на белую шапку Кіліманджара. і вось у траўні мой сібар Толік Рыбакаў папрасіў дапамагчы вынесці з падвалі ягонага дому рознае ламачча ды непатрэбны хломазд. Хломазд мы вынеслі, звалі ў кучу і сталі чакаць съмечыўказу. Каб заніць нечым руки, а разам зь імі ў очы, я ўзяў з куну прапахлую падвальнай цвілілю храстамату ўзьмініў якімі дынамічнымі атакамі. Гэта храстамату зімінай атакамі, якімі дынамічнымі атакамі. Гэта храстамату зімінай атакамі, якімі дынамічнымі атакамі.

Что гэта было? Выпадковы ідэал

маладосці? Форма пратэсту супраць ідэятызму жыцьця? Спроба прарыву з замкнёной прасторы ў бязмежжа віртуальна га съвету, умоўна названага Беларусій? Цяжка сказаць, але вось ужо амаль трыццаць гадоў я цялёнкаўся на нябачнай мяжы паміж рэалам ды віртуалам, захраснуўшы там намёртва, не прыдбаўшы нічога, апрач хваробаў, адчуваючы розумам, што нікай Беларусі няма, што гэта прыдумка пастаў і летуцэнікай – няшчасных людзей.

што скончылі жыцьцё на чужынне, на съялпучым калымскім сънезе, у цямноцца варкуцінскіх капальняў і ў Курлатах. і ўсё адно, у хвіл

СЛОВЫ

НА РОЎНЫМ МЕСЦЫ

Аўтапартрэтнае апавяданье

Адам Глёбус

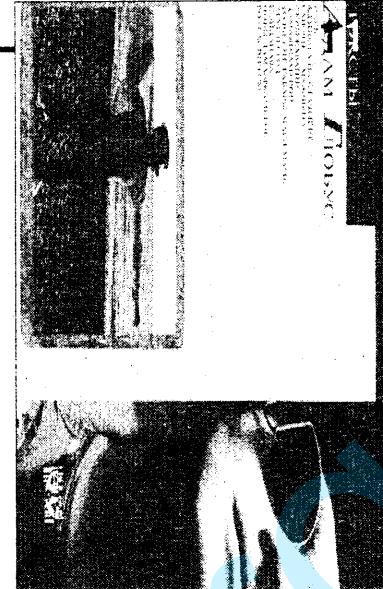
Курортная раніца. Ідылія. Замовіў каву й думаю: з цукрам піць ці без. Ня выпіў. Разыліў на белы стол і сабе на шорты, і на майку. І цукрніцу разъярнуў. А ўсё з-за восаў, іх процьма наляцела. Ну, не зусім процьма, а так, пара-тройка зунзоніла над маймі каленімі, над каваю, над цукрам. Я іх хацеў адагнаць, і гарачая кава апякла мне жывот. Каб не парэзаны сярэні палец на правай руцэ, я б іх спрытна адагнаў і папіў бы кавы. Ну, ды Бог зь ёй, з каваю. І з восамі я не люблю змагацца. Чым больш іх ганяеш, тым больш нахабна яны да цябе лезуть, а калі адагніць іх мяккімі рукамі — адлятаюць. Восы разумныя і любяць кроў. І прыліцелі яны на пах маёй крыва. У мене парэзаны палец, як ужо казаў, і чатыры драпіны на левай далоні. Іх мала і можна палічыць. А вось драпіны на левым сцягне я лічыць не збіраюся, іх шмат. Усё сцягно, як падране зъянрынымі кіпцямі. У доўгіх драпінах і пісягах. Страшна глядзець. І калені ў драпінах і рагах, нібыта хто сякараю пасекаў. Глыбакавата пасек. Калені мне галяндкі плястырам замялі. Спачатку мене лекавалі

галяндкі, а потым п'яныя літоўкі, бо галяндкі настойвалі, каб я пайшоў у лякарню. Я паслухаваўся й пайшоў. Усё гэтае залепліванье, замазванье зялёнкаю, прымыванье перакісью каштавала 21 літ, але калі я сказаў, што мне без патрэбы, літоўкі задаволіліся 20 літамі. Я спытаўся ў іх, ці можна мне купацца ў моры. Яны сказаі, можна. Гаварылі яны павольна-павольна. І не таму, што мовы славянскай ня ведалі, а таму, што былі ўшчынты п'яныя. Раніца, панядзелак, а доктаркі добра так прынялі, бо ў іх, ты разумееш, съвіта — дзень узъянісеньня Божай Маці Марыі на неба. Съветлы такі дзень, і можна піць на працы, ніхто не асудзіць. І я не асуджаю. Хоча чалавек піць — шклянку яму ў руку. І як можна кепскае думашць пра жанчын, а тым больш пра жанчын, якія цябе лекуюць, і якія сказаі, што калена зашываюць ня трэба. Зрасьцеца сама. Яны доктаркі, ім лепш відаць. Праўда, і галяндка сказала, што яна доктарка. І выглядала яна на сапраўдную доктарку. Усе чатыры жанчыны выглядалі на доктарак і былі ў тым узроўніце, калі так адразу й на скажаш, займающа яны сексам, ці ўжо пакінулі сябраваць з Эротам. А

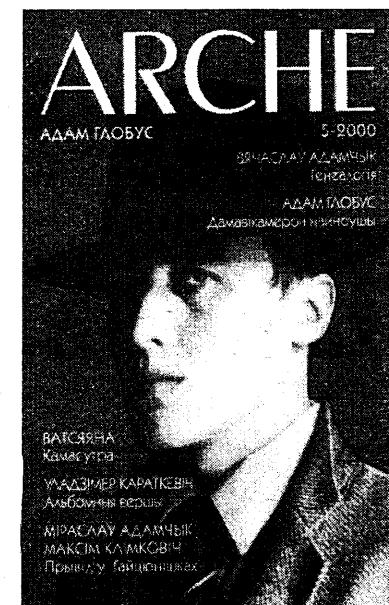
вось з мастацтвам яны ўсе сябраваць. Тая, што мазала зялёнкаю, так і сказала: зараз намаляю табе карціну-татуіроўку, вельмі модна хадзіць па пляжы з татуіроўкамі. Выдатны твор у яе атрымаўся. Можаш мне адсекчы нагу да калена, калі памылюся. Але ні ў кога на ўсім Балтыйскім моры няма такіх мастацкіх драпінаў, як у мене. Галяндкі не малявалі, як літоўкі. Яны мылі раны антысептыкам для вачэй, нейкі новы безальгольны антысептык. Мне нават і не пякло. І плястыры у іх быў выдатны, цялеснага колеру ў чорныя бубачкі. Наогул у іх быў вялікі ручнік з кішэнімі, поўны розных лекаў. У мене меўся просьценкі ручнік, і я яго ўвесь перапацькаў у сваю кроў. А галяндцы — багатыя людзі, прыехалі ў Ніду на вялізным фургоне, сядзелі сабе, сънедалі, а тут — я ўвесь у крыва. Сапсаваў ім съняданак. А можа і не сапсаваў, бо дактары да крыва прывучаныя. А вось сваю раніцу я сапсаваў адназначна, калі нырнуў зірка. Я ж ня ведаў, што за трыццаць мэтраў ад берага вады будзе крышку вышай майго пабітага калена. Да пірса жа мусіць падплываць караблі, ну, не караблі, дык чаўны. Добра, што не галавой скончыў, а плазам.

Каб галавою — капец. Дно — камяні ў ракаўках. Гэтыя паскудныя ракаўкі і падралі-парэзалі маё неразумнае цела. Галяндкі ўсё ўшчувалі... Тут жа ніхто не купаецца, тут такая брудная вада. На іх ушчуванні я пацікавіўся, ці я ня будзе ў мене заражэння крыва ад таго гнілой вады. Запэўнілі, што я будзе. Але чаму Вы наважыліся нырнуць менавіта тут? А дзе ж мне было скакаць, калі менавіта ў гэтым месцы буйтнёўся ў ваду мой тэлефончык. Я яго так любіў, як роднага. Акуратненкі, хамлёнчык, і гук быў выдатны. Брат мне падарыў адмысловую зашчапку, каб тэлефон чапляўся на пас. Ну я й чапляў. Вельмі зручна, калі тэлефон на пасе, адно кепска, як нахіліся, ён зредку адчэпляўся. Так і здарылася мінулай ноччу. Прыйехаў я ў Ніду ўвечары, пакуль засяліўся, распакаваўся, павячэршоў — съязненіла. Але ж хацелася на мора глянунуць. Вось і трэба было глянунуць. Дык не. Палез памацаць ваду. Ці цёплая, ці можна ўранку пакупацца. Пакупаўся. Цяпер трэба ісьці калена прамываць і перавязваць. Зараз-зраз пайду. Толькі спачатку вазму запаску джанкі крываю ручнік і заб'ю гэтую надакучлівую асу.

Ніда. Жнівень 2000 году

У маскоўскім выдавецтве АСТ выйшаў Збор твораў Адама Глёбуса. У том увайшлі тэксты з ягоных кніг «Парк», «Адзінота на стадыёне», «Съмерць — мужчына», «Скрыжаванне», «Дамавікамэрон», «Толькі не гавары маёй маме...», «Круглы год», «Койданава», «Новы Дамавікамэрон», «Post Scriptum» — практычна ўсё, што выйшла ў пісьменьніка да 1999 году. Кніга атрымалася таўшчэзная, амаль на 1100 старонак. Выдавецтва мае прадаваць яе праз кнігарні аб'яднанні «Белкніга». Каштаваць будзе каля 6000 рублёў.

ГЛЁБУС У ЧАСОПІСЕ «ARCHE»

Бронзаўка

Андрэй Савіцкі

Адам Глёбус нагадвае мене бронзаўку — ёсьць такі жук, бліскучы, цяжэнькі. На яго вельмі цікава глядзець, але чамусьці гідка браць у руку. Гэты жук да людзей дамантаратыўна абыякавы — у адрозненьніе, прыкладам, ад вясёленкай божай кароўкі. Цяжка сказаць, наколькі супастаўны літаратура і энтамалёгія, але ад тэксту Глёбуса застаецца адчуванье не зусім чалавечага бачанья съвету. Ни тое, каб узвышанага — анёльскага! дэмансага! — не, БІЯЛЯГЧНА не зусім чалавечага.

Адаму Глёбусу «выпала жыць у цікавы гістарычны час». І цяпер — гэта гульня бяз правілаў. І чалавек Уладзімер Адамчык, і пісьменнік Адам Глёбус гэта і разумее, і здолын ажыццяўвіць — як у жыцьці, так і ў працах. Хоць, між іншым, называецца Глёбуса пісьменнікам ня хochaцца — на суперак ягонаму жаданню. Для мене ён мастак — ня толькі па старой памяці, але і паводле тыпу вобразнага мысленія.

Паводле ARCHE-Адам Глёбус

Дэмантны мэтафарыст

Ян Максімюк

Выданніе «Дамавікамэрон», адной з найцікавішых зъявай у беларускай прозе 90-х, прайшло

амаль незаўважанае. Толькі орган Саюзу Пісьменнікаў Беларусі штотыднёвік «Літаратура і мастацтва» назваў кнігу агіднай, а самога аўтара аднес да каршуноў, якія жыруюць на найпадлінейшых інтынктах постсавецкай публікі, што прагнє чарнухі і парнухі пасля дўгага прымусовага чытатка-га посту.

Больш несправядлівую ацэнку «Дамавікамэрону» і Глёбуса — беларускамоўнага пісьменніка — і прыдумаць цяжка.

Відавочна, «Дамавікамэрон» выкарыстоўвае эратычна-сексуальная матывы настолькі пічыра і беспасядніе, што можа вымагаць пэўных агаворак ня толькі ў беларускага чытача, які ня меў ніякага ўзору такай літаратуры на сваёй мове, але і ў звычайнага польскага чытача, які мае багаты выбар літаратуры «на гэту тэму», як у перакладах, гэтак і ў айчынным пісьменстве. Прынцып, што «у Савецкім Саюзе сэксу няма», які ўмацоўваўся дзесяцігодзіннімі, падрыхтаваў грунт для аўтаматычнай грамадзкай рэакцыі ў Беларусі: закраныя сексуальнай тэматыкі, не звязанай з натуральным рэпрадукцыяй, зъяўляеца праявай маральнага разлажэння, калі не парнаграфіі. Гэта набыты ўмоўны рэфлекс, які выступае незалежна ад разуму.

Я перакананы, што нельга супрэсія абругнаваць і туго тэзу, быццам аўтара ў «Дамавікамэроне» была выклікаць сексуальнае ўзбуджэнне ў чытача, інакш кажучы, пад літаратурнай шыльдай працягці парнаграфію. У такім сэнсе нашмат больш пар-

награфічным будучы жаночыя раманы, нягледзячы на тое, што тэхналёгія іхнай вытворчасці выключчае выкарыстаныне пэўных даслоўнасцяў і сцэнаў тыпу hard core. Але інтэнцыя soft-core'авых жаночых раманаў несумненна больш непрыстойныя, чым даслоўнасці Глёбуса.

Глёбус ступіў у зону, якой раней не наведваў ніводзін з беларускіх пісьменнікаў, і падрабязна апісаў сваё падарожжа. Здаецца, апісаныне тутака — дакладна слова, бо людзі, што ў курсе справы, без усялякіх сумненіяў сцьвярджают, што ня менш за 80% гісторыяў, апаведзеных у «Дамавікамэроне», здарыліся на самай справе ці то ў здзелам аўтара, ці то яго знаёмых, якія пасыля апавялі яму пра прыгоды (натуральна, калі выжылі). (Астатнія 20% гісторыяў адносяцца да такіх выпадкаў, у якіх ніводзін съвѣдка ня выжыў.)

Паводле ARCHE-Адам Глёбус

Погляд дзіцяці

Пяцро Васючэнка

Чартайшына асела ў горадзе разам з перасяленцамі з вёсак, якія прынеслі ў сталіцу свой напалову паганскі съветапогляд разам з сялянскімі забабонамі, прымхамі і страхамі. Тому дэмантчная мэтафара Глёбуса ў адносінах да беларускага эратызму ёсьць трапнай і адкватнай.

Паводле ARCHE-Адам Глёбус

ката (апошніяе на мяжы літаратурнага фолу).

З нядайняга часу назіральны герой Глёбуса ўзяў на сябе місію літаратурнага канцралёра¹, што выкryвае чужыя грахі й грашки. Пры гэтым закранаюцца рэальнія асобы зь беларускага культурніцкага бамонду.

Падобны герой бегаў калясі па старонках «Вожыка» і наколваў на свае іголкі савецкіх грахаводнікаў.

Вобраз маралізатора ў гэтых аповедах сам крыху камічны — як Чорт з «Камэді» Мараашускага, што навучае Дзёмку, як трэба жыць.

З гэтае нагоды калегі трывожацца за творчы лёс самога Глёбуса: маўляў, цяжка рухацца даляр з такай ношкай — наколатай на вілы чалавечай недасканаласці. Але ж гэту ношку лёгка ўскінць...

Некта ўзьвядзе Глёбуса ў ранг «культавай постадці» — як раней рабілі пісьменніка «народным», некта абурыцца ім, але першы й другі сцірпраша яго прачытаюць.

Паводле ARCHE-Адам Глёбус

¹ Некалі «Тутэйшыя» друкарвалі сваё выданне «Кантроль».

БАРМЭН-СЮІТА

Андрэй Хадановіч

На тытунёвай фабрыцы жанчыны чатыры дні таму бяз дай прычыны абвесыцілі агульны лакі-страйк, і ў бары прыбыло слабога полу: ціхманы апускае вочы долу, затое для залётніка – кляндай!

Наш бар – утульны, танны і спакойны: сусветныя паскончваліся войны, і не саволяць болей землякі. А па-за тым, наш бар – на параплаве, і лярвы, не забітыя ў аблаве, бухаюць на сярэдзіне ракі.

Была адна, што больш за ўсіх бухала ѹ не апускала вейкі-апахалы, саромячыся позіркаў гасціцей. Яна была па пашпарце цыганкай, паводле звычак – нашай выхаванкай, і ўвагі нашай знакі найчасцей

Сабачыя

Віктар ШНІП

Пры адным сабаку памер Граждан. Ён рана ўстаў з ложкі і паўдня бегаў за сабакам па полі, а пасля яшчэ паспелу памыць ў яме, куды съякала малако з кароюнія калгасу «Шлях да камунізму».

Адзін сабака вывучыўся на прафесара. Граждан не перашкаджаў.

Аднаму сабаку прывезлі парененага Граждана і сказали: «Ляя! Сабака сказаў: «Няма дурных!»

На ўходзе ў рэстарану напісаны: «Сабакам нельга! і ні адзін сабака не зайдоў, а толькі Гражданы лезьлі напралом, каб паглядзець, колкі каштоўную катлету.

Хто сказаў, што адзін сабака можа прапасці? Граждан.

Адзін сабака марыў трапіць на Канары. Граждан ляжыў у канаве і думаў: «Чаму я ня сокал? Чаму не лятаю?»

Адзін сабака прапанаваў Граждану лепей жыць. Граждан адмовіўся: «Мне бацька яшчэ не дазваляе...»

Адзін сабака купіў італьянскі туфлі. А Граждан хадзіў па крамах босы і шукаў туфлі на высокім абцаце, як у калгасыні і сляянкі.

Аднаму сабаку пашанцавала – знайшоў кашалёк. Але эта ўсё бачы Граждан, які адразу зароў: «Семдзесят пяць працэнтаў дзяржаве, а астатніе – нам!»

Калі адзін сабака прыходзіў на танцы, не было боек. і Гражданы старалісі піц самагонку, закусвачы.

Калі паміраў адзін сабака, зъехаліся ўсе свяякі. Калі паміраў Граждан, прыйшоў малады Граждан і сказаў: «Давай гроши – пахаваю!»

У аднаго сабакі было шмат дзяцей. А Граждан верыў, што толькі пры камунізме ён увюю наесць макарона.

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуюм Вашу абвестку (як больш за 15 слов) бесплатно. 220050, Минск, а/с 537

Тэкст

Імя і прозвішча

Адрес, тэлефон

ПАДПІШЫ СЯБРА

Шаноўныя чытачы, мы ведаем, што спаміж вас ёсьць тыя, хто хацеў бы выпісаць «Нашу Ніву», але я ня мае, за што. На вялікі жаль, пры сёньняшнія эканамічнай сітуацыі наша газета (як, зрешты, і ўсе астаратнія) выходзіць сабе ў страту, але я каштую пры гэтых для многіх задорага. Таксама ёсьць сирод вас і такія, у каго фінансавае становішча лепшае, і хто хацеў бы падтрымаць нашае выданне ў гэты наяўлікі час. Дык злучым жаданы адных і матчыасці другіх!

Усе, хто хацеў бы выпісаць «НН», але я ня мае на тое сродкі, паведаміце ў рэдакцыю вашыя адрады. Усе, хто хацеў бы дапамагчы сваім бяднейшым братам і «Нашай Ніве» падпісаю, паведамце пра сябе рэдакцыю.

Наш тэлефон 213-32-32.

Няхай чытачоў у «НН» будзе болей.

Пакажам сабе ды іншым, што развагі пра нараджэнне беларускай супольнасці – не пусты гук.

Рэдакцыя

На мінульым тыдні на заклік «НН» падпісаць сябра адгукнулася спадарыя Алена Курэловіч зь Менску.

• • • • •
Рэдакцыя «Нашай Нівы» прыме ў падарунак ілюстраваныя часопісы, старага і новыя, найбольш новыя, паштоўкі, календары.

Рэдакцыя

Самае прыгожае месца на сьвяце – Святлы Бор. Самая чароўная дзяўчына – Веранічка! Цяпер я ведаю, што такое ёсьць шчасце! Цяпер ведаю, дзеля каго жыць!

Я бы больше не магу...

Куба

Новая выставка беларускамоўнай прадукцыі: аўдыё- і відэакасеты, часопісы, кампакт-дыскі, рарытэты, гульні для развязвіцца дзяцей – усё гэта Вы пабачыце на вул. Макаёнка 8 у «Экалягічным цэнтры» па суботах і недзялях з 10.00 да 15.00.

Наведнікам прэзэнтуоцца беларускія книгі.

Тэл. для даведак і замоваў:
241-60-35.

Прадам збор твораў К. Чорнага ў 8 т. (1972–1975), I. Мележа ў 10 т. (1979–1985). Т.: 258-43-54

Беларуска-расейскі слоўнік М. Байкова і С. Некрашэвіча можна замовіць праз т.: 258-43-54

Прадам книгу В. Быка «Кар'ер», «У тумане» (кошт 1,5 тыс. р.). Т.: 258-43-54

Музыка, відз

Прадаю касеты, дыск «Самотнік», плякаты, майкі «NRM» ды інш прадукцыі беларускіх гуртоў. 220085, Менск, а/с 5. Т.: (017) 249-08-88, <http://BMA.home.by>

Калі ты фанат беларускага року (NRM, Крама, Палац, Deviation, Мясцовы час ды інш.), прыходзь шточавівер на Варвашэні, 8

НЯНЯ

Шукаем няню/хатнюю работніцу (дзіцягодзік). Тел. 231-55-71 (Менск)

ЖЫТЛО

Мяняю кватэру ў Барысаве (2-х пак., 2-і пав.) на жытло ў Менскім раёне. Т. у Барысаве: 61-368

Кватэру аднапакажовую ў Менску куплю. Т. у Магілёве: 32-67-67 (прац.), 26-41-01 (хат.)

праца

Фальклёр-тэатар «Госьціца» аўт'яляе набор артыстуў балету, моладзі з харэаграфічнай і спартовай падрыхтоўкай. Даведкі праз т.: 239-68-63

Аб'яўляем набор у сьпінную группу артысту-вакалістаў, моладзі з музычнай адукацыяй. Даведкі праз т.: 239-68-63

Патрапіцца акампаніянтар (фортэпіяна). Даведкі праз т.: 239-68-63

Дапамагу пачаць уласную справу ў хате (не распаўсюджванье). Прыбылак ад 200 у.а. Нескладана! Могуць сядзе! Ад Вас капэрта са зв/а+купон б/а: 220089, Менск-89, а/с 122

ЭСПЭРАНТА

Міжнародная мова эспэранта. Усё геніяльнае проста! Ад Вас – капэрта са зв/а+купон б/а. А/с 9, 246008, Гомель-8

ГАЗАТА ПРЫМАЕ ТАКСАМА АБВЕСТКІ БОЛЬШЫМ ШРЫФТОМ ЗА НЕВЯЛІКУЮ ПЛАТУ
- да 20 слоў/іхткавыя модулы – 93 руб.
- звыш 20 слоў/іхткавыя модулы – 120 руб.
- па-іспанску аформленыя аб'яў – 57 руб. за 1 кв. см.
- па-іспанску аформленыя аўтам больш за 24 кв. см з узлікам кошту архівальнага матерыялу – ад 75 руб. за 1 кв. см.
За аб'яў пры скрыній пададзені – зынка.

Абвесткі падпісаныя характеристу і ад грамадзіх арганізацый мусіць аплаціцца паводле рэкомендаваных расценак для камерцыйных аўбяў.

Каб замовіць пратыну аўбесткі, треба перапіць прызноў паводле наступных разыўковых рахункі: Рэдакцыя газеты «Наша Ніва», пр. 30/22/1305/010 Ленінскія сады, ААТ «Белізансанска» ў Менску, код 763.

На зваротным баку бліжні паштовага пераводу ў сектары «Для пісовых паведамленняў» запісваецца дакладна і чытацьлана текст аўбесткі, тэлеграф для сувязі і АБАВЯЗКОВА ДАДАЕЦЦА СКАЗКА. «ЗА РЭКЛАМНЫЙ ПАСПЛУГ».

Рэдакцыя

«Наша Ніва» незалежная газета, заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991. Галоўны рэдактар Сяргей Дубавец. Намеснік рэдактара Андрэй Дынко. Рэдактар аддзела інфармацыі Сяргей Харэўскі. Сакратар-рэдактар Аляксандра Макавік. Дызайн-макет Віктар Корзун. Выдавец: рэдакцыя газеты «Наша Ніва». Заснавальнік Павал Жук.

Адрас для дапісу: 220050, Менск, а/с 537.

Tel./fax: 213-32-32. E-mail: niva@user.unibel.by. http://members.xoom.com/Nasa_Niva.

© НАША НІВА. Сплюшка-ні-Наша Ніва-абвізаковія № 3383. Біланс форматам А2. Нумар паддзісці: друх 03.09.2000. Друкавацца: Беларусь. Дом друку.

Францішак Скарыны, 79. Замова № 4537. Рэдакцыі не місце адказнікі за зміст разыўковых аўбесткі. Кошт саворы: Пасвідненне на дрэздзе.

Дэяржавнае кімітам по друку Рэспублікі Беларусь. Юридычны адрес: Менск. Чырвонаўская, 5/8.

Рэдакцыя